



AKADEMIN FÖR UTBILDNING OCH EKONOMI  
Avdelningen för utbildningsvetenskap

---

# Genus, samlevnad och sexualitet ”Alla gör olika och på sitt sätt”

En kvalitativ studie om sex- och samlevnadsundervisning på  
högstadiet

Linda Sandell

2020

Examensarbete, Grundnivå (kandidatexamen), 15 hp  
Pedagogik

PEG501

Handledare: Paula Larsson  
Examinator: Daniel Pettersson

---

## **Förord**

Ett stort tack till alla er som på ett eller annat sätt bidragit till att detta examensarbete blev möjligt att genomföra. Första av allt så vill jag tacka de medverkande i form av respondenterna i studien, utan er hade genomförandet ej varit möjligt. Tack för att ni delade med er av era upplevelser och kloka tankar. Även ett stort tack till min eminenta handledare Paula, jag vet inte hur jag skulle klarat detta utan dig? Tack för din noggrannhet, dina uppmuntrande ord, ditt engagemang och din tydliga handledning. Så tacksam för att du ville handleda mig och jag kan inte tacka dig nog för all tid du lagt på min studie. Sist men inte minst Axel. Tack för att du servat med kaffe och peppat när det har känts tungt. Hade inte kunnat kombinera heltidsstudier med jobb och livet i övrigt om det inte vore för ditt stöd.

Tack vare er alla har jag kunnat genomföra denna studie som lett till att jag fått mer kunskap inom pedagogik och då framförallt inom sex- och samlevnadsundervisning på högstadiet!

## **Sammanfattning**

Denna studie hade som syftet att undersöka, utifrån ett genusperspektiv, vad unga vuxna från en mindre kommun anser att skolundervisningen om sex och samlevnad har gett dem för kunskaper och vilka kunskaper som hade varit önskvärda.

Detta genom frågeställningarna:

*Vilka kunskaper om sex och samlevnad har unga vuxna fått med sig från högstadiet?*

*Vilka kunskaper anser unga vuxna varit önskvärda att få ta del av under sex- och samlevnadsundervisningen i skolan?*

I studien har kvalitativ metod använts och tre fokusgrupper, bestående av fyra personer i varje intervjugrupp, har intervjuats genom semistrukturerade intervjuer. Två av intervjugrupperna har varit enkönade varav en intervjugrupp har varit samkönad. Som analysverktyg har genusperspektivet och den heterosexuella matrisen applicerats på studien. I resultatet så framkommer att skolans undervisning har bidragit med kunskap om samtycke, pornografi, homosexualitet, skydd mot oönskade graviditeter, könssjukdomar och heterosexuella samlag. Bristfällig kunskap har enligt respondenterna gets kring genus och även till viss del sexualitet och samlevnad. Något som respondenterna även önskat att skolan skulle gett mer kunskap om. I studien framkom även hur viktigt det är med bekväma lärare i undervisningen och att det vore önskvärt att få lära sig mer om kvinnliga sjukdomar.

## **Nyckelord**

Genus, samlevnad, sexualitet, undervisning och skola.

## **Keywords**

Gender, coexistence, sexuality, education and school.

## Innehåll

Inledning.....	1
Disposition .....	2
Problemformulering .....	3
Syfte .....	3
Frågeställningar.....	3
Bakgrund .....	4
Genus .....	4
Samlevnad.....	6
Sexualitet.....	8
Summering av bakgrund .....	10
Teori .....	13
Genus som begrepp.....	13
Genusperspektivet.....	13
Heterosexuella matrisen .....	15
Metod .....	16
Val av metod .....	16
Urval .....	16
Datainsamling.....	17
Databearbetning och analysmetod .....	18
Etiskt förhållningssätt .....	21
Validitet och reliabilitet.....	24
Resultat och Analys.....	26
Genus .....	26
Samlevnad.....	28
Att leva tillsammans.....	28
Förväntningar, samtycke och att säga nej .....	28
Sexualitet.....	29
Homosexuell lärare och heterosexuella normen.....	29
Könsorgan, könssjukdomar och kondomer.....	31
Kunskap i och utanför skolan .....	32
Pornografi och verkligheten.....	32
Andra plattformar för sex och samlevnad.....	33
Önskvärd kunskap från skolan.....	34
Bekväma lärare och mer undervisningen.....	34
Mer sexualitet, genus och kvinnliga sjukdomar .....	35
Diskussion.....	37
Sammanfattande diskussion .....	37
Genus .....	38
Samlevnad.....	39
Sexualitet.....	40
Metodreflektion .....	42
Konklusion .....	44
Förslag till vidare forskning .....	46
Referenser.....	47
Bilagor .....	51

## Inledning

I Lgr 11 (Skolverket, 2019) under punkten ”Skolans värdegrund” och under ”Grundläggande värden” så förklaras att skolan skall undervisa genom att gestalta och förmedla till elever om jämställdhet, människors integritet och frihet. Likaså skall skolan undervisa om alla individers lika värde och främja eleverna att hitta sin egen personlighet. Under ”Saklighet och allsidighet” i Lgr 11 pekas det på att elever ej skall bli påverkade på ett enkelspårigt tillvägagångssätt. Under kursplanen för Biologi och det centrala innehållet under rubriken ”Kropp och hälsa” står det att ämnet skall beröra

Människans sexualitet och reproduktion samt frågor om identitet, jämställdhet, relationer, kärlek och ansvar. Metoder för att förebygga sexuellt överförbara sjukdomar och oönskade graviditeter på individnivå, på global nivå och i ett historiskt perspektiv. (Skolverket, 2019)

Utifrån rektorns ansvar som chef och pedagogisk ledare över personalen punkt 2.8, Lgr 11, står det att rektorn skall se till så att undervisningen om sex och samlevnad skall integrera ämnesövergripande i flera kunskapsområden (Skolverket, 2019).

Vid den granskning som Skolinspektionen (2018) gjort om Sex- och samlevnadsundervisning pekas det på att det finns brister i undervisningen om samlevnad, identitet och sexualitet. Det framkom även att lärare utifrån denna undersökning behöver kompetensutveckling inom området. Många lärare upplever att det är svårt att undervisa i ämnet då lärarna dels känner sig obekväma och upplever en okunskap kring bland annat homosexuella, bisexuella, transsexuella och queer, vilket förkortas HBTQ, men också nya trender inom samhället. Det finns en rädsla för att säga fel saker. Den risk som Skolinspektionen (2018) pekar på med lärare som ej har kompetens nog om sex- och samlevnadsundervisningen är att eleverna drabbas genom bristande kunskaper och attityder till just samlevnad, sexualitet och identitet vilket ingår i skolans värdegrund.

Denna studie bygger vidare på studieledarens egen studie *Genus, sexualitet och samlevnad*. Sandell (2019) studie påvisar att genus, sexualitet och samlevnad belyses i läromedel på högstadiet men att genus enbart belyses i två av tre läromedel. Dock belystes alla tre begrepp i liten skala. Slutsatsen pekar på att det var mycket lättare att läsa i läromedlen om anatomi. Likaså att utgångspunkten i läromedlen är utifrån det biologiska könet. Det framkom även att

det som beskrivs i läromedlen ofta generaliseras. Exemplifieringar som görs i läromedlen lyfter heteronormativa föreställningar, trots att syftet är att påvisa jämställdhet. Studien påvisar alltså att det finns en brist inom de läromedel som framtagits för sex- och samlevnadsundervisning. Dock påpekas att detta enbart är en granskning av de läromedel som används och därför fås ej en rättvis bild av undervisningen som helhet då det även finns övningar, hemsidor, ungdomsmottagning och andra hjälpmedel som används vid undervisningen. Utifrån detta så skapades funderingar om vad elever faktiskt får lära sig i undervisningen och hur de upplever att undervisningen förbereder dem för verkligheten.

## Disposition

Examensarbetets disposition är följande: Inledningen presenterar den bakomliggande information som skapat grunden till studiens problemformulering och även frågeställningar och syftet med studien. Därefter följer bakgrunden med tidigare forskning och litteratur inom de områden som studien avsett att undersöka som sedan övergår i den teoretiska anknytningspunkt som studien avsett att utgå ifrån. I avsnittet efter presenteras metodavsnittet där bearbetning av data, tillvägagångssätt, bearbetning och hanteringen av insamlat material presenteras. Avslutningsvis presenteras resultatet och analys av studien med en efterföljande diskussion och förslag till vidare forskning.

# Problemformulering

Utifrån en tidigare studie av Sandell (2019) som undersöker hur genus, sexualitet och samlevnad i läromedel gestaltas framgår en problematik kring hur läromedel exemplifierar och framställer dessa begrepp och att vissa läromedel inte berör genus alls. Likaså ifrågasätter projektet Sexualkunskapen ni aldrig fick [SNAF]<sup>1</sup> dagens sex- och samlevnadsundervisning och problematiserar varför skolan lägger så stort fokus vid anatomin och hur undervisningen om samlag fortfarande kan ske utifrån ett heteronormativt perspektiv. SNAF-projektet menar att detta har skapat en stor problematik kring ämnet och anser att normer, förväntningar, onani och samtycke borde få mer fokus i skolans undervisning. Utifrån detta uppkom funderingar kring hur unga vuxna ser på den sex- och samlevnadsundervisning de fått och vad den har gett dem för syn på sex- och samlevnad.

## Syfte

Syftet med denna studie är att utifrån ett genusperspektiv undersöka vad unga vuxna, från en mindre kommun, anser att skolundervisningen om sex och samlevnad har gett dem för kunskaper och vilka kunskaper som hade varit önskvärda.

## Frågeställningar

- Vilka kunskaper om sex och samlevnad har unga vuxna fått med sig från högstadiet?
- Vilka kunskaper anser unga vuxna varit önskvärda att få ta del av under sex- och samlevnadsundervisningen i skolan?

---

<sup>1</sup> SNAF är ett projekt uppstartat av tre kvinnliga gymnasieelever som ifrågasätter dagens sex- och samlevnadsundervisning utifrån den undervisning som de själva fick på högstadiet. De menar att undervisningen är bristfällig och heteronormativ och har därför skapat en egen hemsida, SNAF.se, för att sprida kunskap och lyfta sådant som de anser vara av vikt för unga människor att få kunskap om i dagens samhälle kopplat till sex och samlevnad.

## Bakgrund

Bakgrunden kommer att presentera forskning och litteratur som påvisar *genus*, därefter kommer även *samlevnad* och avslutningsvis *sexualitet* att presenteras. Vid benämning av manliga och kvinnliga elever i bakgrunden så kommer ordet tjej och kille att appliceras utifrån Magnusson (2013) som menar att ordet tjej är en komplettering till användandet av ordet kvinna som upplevs positivare och mer könsneutralt än flicka, även om uttrycken förändrats genom tiderna (Magnusson, 2013). Vid benämning av vuxna individer utanför skolans värld så kommer kvinna och man att användas.

Insamling av tidigare forskning gjordes via sökmotorn *Discovery*. Sökningen av ord som användes var meningen ”sex and gender and sexuality” som sedan parades ihop med AND ”youngsters o students and adults” AND ”sweden or scandinavia or swedish” AND ”school or education or classroom” Detta resulterade i 34 artiklar som genomgått peer review och som framtagits mellan 2010 – 2019. Utifrån några av dessa artiklar så framkom även andra relevanta artiklar utifrån de referenser som angavs i forskningen.

## Genus

*Kön* och *genus* delas utifrån Norrby och Håkansson (2015) ofta upp i två kategorier. Med kön menas det biologiska som skiljer kvinnor och män åt medan genus pekar på det socialt konstruerade könet, vilket med andra ord är det som beskrivs som kvinnligt eller manligt utifrån rådande könsnormer (Carlson, 2991; Hirdman, 1988; Norrby & Håkansson, 2015). Även Ambjörnsson (2016), Carlson (2001) och Butler (2007) menar att kön förklarar kroppsform och könsorgan medan genus istället skall beskriva det socialt konstruerade könet. Vilket även tas upp i boken *I en klass för sig* (Ambjörnsson, 2016) och *GENUS trubbel* (Butler, 2007) som pekar på genus genom att en individ kan vara manlig utan att behöva vara det biologiskt, vilket innebär att det finns feminina män (Ambjörnsson, 2004; Butler, 2007). Det finns också maskulina kvinnor. Ett exempel på en maskulin kvinna beskriver Ambjörnsson (2004) genom gymnasieeleven Johanna som förklaras vara en tjej som avviker från rådande könsnormer genom att vara osminkad, kortklippt och klä sig i lösa kläder som ej framhäver kroppen, utan bh och så kallade ”killskor”. Men för att genus skall skapas så räcker det inte med att det sker en gång, utan det behöver återskapas flertalet gånger för att anses vara ”kvinnligt” eller ”manligt” (Ambjörnsson, 2004). Utifrån detta så ifrågasätter Butler (2007) om det finns ett självklart kön.



Bengtsson (2013) studie undersöker genus genom en kvalitativ studie utifrån lärare och elever i lågstadieålder kopplat till normer. Där framkom att det finns olika förväntningar kring att vara en ”riktig” eller ”normal” kille eller tjej (Bengtsson, 2013). En idrottslektion i dans används som möjliggörare för att bryta könsnormer. Utifrån idrottslektionen så framgår vikten av att vara pedagogisk och att använda sig av väl genomtänkta aktioner för att kunna genomföra förändringar. Genusordningen i danslektionen skapar problematik då eleverna i studien var tänkt att dansa i både samkönade par och i par med motsatt kön, vilket resulterade i att de samkönade paren ej kunde utföra dansen då läraren enbart undervisat dansstegen utifrån de biologiska könen. Detta innebar att om två tjejer eller två killar dansade tillsammans så fungerade inte stegen. Utifrån detta ifrågasatte eleverna om dans enbart var utformat för heteronormen (Larsson, Quennerstedt & Öhman, 2013).

En studie av Elmerstig, Wijma, Årestedt och Swahnberg (2016) med heterosexuella unga vuxna män och kvinnor, 18–22 år, åskådliggör skillnaderna mellan könen kopplat till själv- och kroppsuppfattning. Resultatet pekar på att männen upplever att de har högre förväntningar på sig kopplat till samlag, så som att ta initiativ och att vara ”bra i sängen”, men känner sig också mer överlägsna sina partners. Kvinnorna upplever sig vara mindre nöjda med sig själva och sina kroppar och känner sig överlag mer underlägsna sina partners. I alla aspekter av själv- och kroppsuppfattning så visar det sig att männen är generellt mer nöjda än kvinnorna, även om varken männen eller kvinnorna uttryckte sig vara nöjda med sina kroppar överlag. Fler kvinnor än män vill gå ner i vikt och vara längre, dock är det större skillnad mellan män och kvinnor kopplat till vikten än längden. Elmerstig et al. (2016) slutsats är att stereotypa ideal påverkar samlag och samlevnad negativt.

Genus tas endast upp i två av tre möjliga läromedel som Sandell (2019) undersökte i sin litteraturstudie (se bilaga 2). Dock pekar Sandell (2019) på att genusbegreppet endast uppkom i ett av läromedlen konkret genom användandet av ordet genus, men att det förklarades implicit i ytterligare ett läromedel men då i samband med jämställdhet. Genusbegreppet beskrivs bristfälligt i läromedlen och det som pekas på utifrån genus är huruvida tjejer/kvinnor och killar/män behandlas olika och att det finns beteenden som kan ses som acceptabla av män men inte kvinnor och tvärt om. Detta presenteras genom exemplifiering av frågor om sociala fenomen som att två tjejer kan gå på toa tillsammans eller kramas och det ifrågasätts till läsaren hur ofta detta förekommer bland killar Ett annat exempel är att om en

kille ligger med många så kan den få hög status medan om en tjej gör samma sak så är det något ”dåligt” och tjejen är ”lösaktig” (Sandell, 2019).

## Samlevnad

Vid en sökning av synonymer till samlevnad så är det ord som samliv, symbios, samvaro och gemenskap som framkommer. Innebörden av samlevnad beskrivs som ”att leva tillsammans” ([www.synonymer.se](http://www.synonymer.se)). På ungdomsmottagningens, UMOs, hemsida finns rubriker kopplat till samlevnad så som ”Kärlek”, ”Vänskap”, ”Att vara ihop”, ”Svartsjuka”, ”Relationer” och ”När det tar slut”. UMO menar att det är av vikt att alla elever skall få vara med och påverka så att sex- och samlevnadsundervisningen utgår från elevernas funderingar (UMO, 2016).

Med syfte att undersöka vad kvinnor anser vara den ultimata synen på hur samlag skall upplevas, utifrån förväntningar på både kvinnorna själva men också själva samlaget i sig, genomfördes en kvalitativ studie med tjejer i åldrarna 14–20 år. I resultatet framkom att det optimala samlaget innebär att njutningen ska vara på samma villkor och för båda parter i en heterosexuell relation. Likaså att det ska vara jämställt och att inte den ena eller den andra parten ska vara dominerande och att kunna säga nej när något inte känns bra. Tjejerna i studien upplever en problematik utifrån att det finns sociala normer och krav som påverkar upplevelsen av att kunna säga ifrån och att samlaget skall vara jämställt (Elmerstig, Wijma, Sandell & Bertero, 2014). Tjejerna menar även att somliga partners enbart fokuserar på den egna njutningen och att ingen hänsyn tas till kvinnornas behov (Elmerstig et al., 2014; Elmerstig, Wijma & Swahnberg, 2013). Det finns sociala normer och krav angående hur tjejer/kvinnor ska tillfredsställa alla. Likaså hur kvinnor i media blir objektifierade. Dessa sociala normer är inte till kvinnors fördel kopplat till sexuella situationer. Därför är det av vikt att arbeta med de ojämlikheter som finns genom könsnormer (Elmerstig et al., 2014).

Ytterligare en skillnad som kan ses mellan män och kvinnor är upplevelsen av samlag. Kvinnor upplever många gånger obehag eller smärtor vid vaginalt samlag och den vanligaste orsaken till fortsatt samlag är för att ej förstöra för sin partners njutning (Elmerstig et al., 2013). Detta gör att kvinnan många gånger låtsas som att hon njuter för att partnern inte skall bli besviken över att kvinnan inte njuter av det vaginala samlaget. Kvinnor som upplever smärta vid samlag känner sig underlägsna sina partner. Oavsett smärtor eller ej vid vaginalt

samlag visar Elmerstig et al. (2013) att majoriteten av kvinnorna som upplever smärta anser att partners njutning prioriteras högre än kvinnans egen njutning. Journalistik, medier och kommunikation (JMK, 2020) har skrivit en tidningsartikel, relaterad till smärta i underlivet. Artikeln beskriver hur den kvinnliga sjukdomen vestibulit, som yttrar sig genom smärta vid samlag men även vid exempelvis cykling eller införandet av en tampong, och hur detta ämne behöver tas upp i skolan och även att samlag ej skall göra ont. ” Man får ingen information om vestibulit. Det första jag fick lära mig på sex och samlevnad i skolan var att det gör lite ont när man har sex. Vi är vana vid det och tänker att det här är inget onormalt” säger respondenten Moa under intervjun (JMK, 2020).

Innan fri abort blev lagstiftat i Sverige var abort en klassfråga, under den tiden aborter fortfarande var olagliga. Kvinnor med större ekonomiska möjligheter kunde göra mindre riskfyllda aborter, även om aborten i sig fortfarande var olaglig (Lennerhed, 1994). En studie som genomfördes för att undersöka om det går att minska antalet aborter genom att ge svenska ungdomar ersättning för preventivmedel gav ej något önskvärt resultat. Det som däremot framkom i studien var att av vikt för att minska påtvingade aborter är andra faktorer så som religion, utbildning, inställning och traditioner. Utifrån studien så menar Sydsjö, Sydsjö, Bladh och Josefsson (2014) att det behövs nya metoder för att förhindra oskyddade samlag och oönskade graviditeter. Jarlbro (1997) menar att sex och samlevnad som ämne i skolan ofta blir segregerat, detta trots att sex och samlevnad hänger ihop. Samlevnad har blivit det som gestaltar normer, makt, religion osv. (Jarlbro, 1997).

Sandell (2019) studie pekar på att samlevnad finns beskrivet i alla tre läromedel som undersöktes i litteraturstudien (se bilaga 2). Samlevnad tas upp i teman som *Den fria viljan* och *Identitet och relationer* där det förstnämnda handlar om hur viktigt samtycke är samt att det finns ett gemensamt ansvar gällande detta. Det pekas även på regler gällande samlag och vad som är lagligt och olagligt gällande samlag med en minderårig. Att ha samlag och att leva i samvaro med andra beskrivs som ”grundläggande behov” och även något som skall göra människors liv rikare, men att otrohet och trogenhet skiljer sig mellan olika individer. Temat identitet och relationer tar upp hur många ungdomar i tonåren ofta kan känna sig osäkra och blyga. Likaså jakten på att hitta sig själva och hur det kan upplevas att vuxna inte alls har förståelse (Sandell, 2019).

## Sexualitet

I dokumentet *Att beröra sexualitet i socialt arbete* så beskriver Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU, 2010) sexualitet som ett brett område men som refererar till både psykologi, biologi och sociologi. Allt ifrån sexuella handlingar, lust, makt, normer, kärlek, kropp, reproduktion och identitet innefattas i begreppet sexualitet (se bilaga 1). RFSU (2010) menar att faktorer så som känslor, bakgrund och upplevelser påverkar människan sexualitet. Likaså är sexualitet något som både kan utvecklas genom samspel men även utifrån individers egna handlingar, människor kan även anpassa sig i sin sexualitet i samspel med andra individer (RFSU, 2010). Sexualitet är även kopplat till det sociala livet och hur individer beter sig, vilket också påverkas av rådande normer kring bland annat kön och ålder (Ambjörnsson, 2004; RFSU, 2010). Utifrån biologin så har kroppens funktion och hormoner en påverkan på sexualitet, vilket dessutom skiljer sig mellan olika individer. Sex kan både vara förknippat med njutning, men även fortplantning, dock behöver det ej finnas ett intresse för något utav alternativen (RFSU, 2010).

Ambjörnsson (2004) fokuserar på sexualitet utifrån det sociala snarare än det biologiska och att utifrån detta undersöka det heteronormativa. Vissa former av sexualitet förklaras vara fördelaktiga medan andra är ofördelaktiga. Vad som åtskiljs är *normativ sexualitet* och *heterosexuella beteenden*. Att ha sex med individ av motsatt kön innebär ett heterosexuellt beteende. Däremot så finns det normer för vad en heterosexuell person förväntas göra men också inte göra. Heteronormativitet beskrivs som

de institutioner, lagar, strukturer, relationer och handlingar som upprätthåller heterosexualiteten som något enhetligt, naturligt och allomfattande; som bidrar till att en viss sorts heterosexuellt liv framstår som det enda åtråvärda och lyckade sättet att leva. (Ambjörnsson, 2004, s.15)

Vad människor uppskattar utifrån sexualitet skiljer sig som tidigare nämnt från individ till individ. Vem en person tycker om skiljer sig också åt, vissa individer tycker om personer av samma kön, medan andra tycker om det motsatta könet och det finns människor som attraheras av båda könen. Vid vissa typer av sex kan fortplantning ske (Dina rättigheter, 2020). Lust och kärlek kan hänga ihop, men det behöver inte alltid göra det. Vad människor tycker om och inte tycker om är personligt och kan endast avgöras av individen själv (Dina rättigheter, 2020; Lennerhed, 1994). *Jungfrutro och dubbelmoral* (Lennerhed, 1994) tar upp

”sex för vänskapen skull”, vilket innebär att en sexuell relation äger rum utan känslomässiga band (Lennerhed, 1994, s.99).

Sexualitet kan även utnyttjas för att få makt i olika situationer. Ett sådant exempel är i skolan när en tjej använder sig av sexuellt utmanande påhopp för att få en kille i klassen ur balans genom att påstå att han är prostituerad och homosexuell (Eriksson, 2010). Trots att det finns kvinnor som utnyttjar sexualitet för att få makt är det generellt sett ovanligare än att män förolämpar kvinnor (Eliasson, Isaksson & Laflamme, 2007).

Upplevelser kring sexualitet har studerats genom 387 gymnasieelever från 20 klasser, år 2009, från två olika städer där sexuella beteenden och användande av preventivmedel jämfördes utifrån kön och gymnasieprogram. Detta även genom en jämförelse med de resultat som framkommit över tid så som 1979, 1989 och 1999. De elever som gick teoretiska program var sexuellt mindre erfarna än de elever som gick på yrkesprogram (Häggström, Borneskog Eriksson & Tyde´n, 2011). Även Ambjörnsson (2004) undersöker skillnaden kopplat till sexualitet bland kvinnliga gymnasieelever utifrån två skilda gymnasieprogram, varav det ena är samhälls- och det andra barn- och fritidsprogrammet. I jämförelsen framgår det att de kvinnliga eleverna på samhällsprogrammet är mer avhållsamma, mindre utmanande klädda och framåt i jämförelse med kvinnliga gymnasieeleverna på barn- och fritidsprogrammet som klär sig utmanande och pratar öppet om sex (Ambjörnsson, 2004).

I Häggström et al. (2011) resultat framgår det att 57% av de elever som går teoretiska program har föräldrar som pratat om sex hemma jämfört med de elever på yrkesprogrammen där 50,6% av eleverna haft föräldrar som pratat om sex hemma. I den jämförelse som utförts mellan 1979, 1989, 1999 och 2009 påvisas en ökning gällande samlag under första året på gymnasiet från 1979 där 39% haft sex till 2009 där 56% haft sex. Att prata om sex i hemmet har minskat från 1989 där 59% av föräldrarna pratade om sex, den tidigaste insamlade datan, jämfört med år 2009 då 50% av föräldrarna pratade om sex i hemmet. I slutsatsen framgår att de skilljaktigheter som finns mellan kvinnliga och manliga studenter och de olika programmen måste beaktas vid undervisningen och att den måste anpassas för ungdomarna. Likaså att det är av vikt att studier om ungdomars sexuella hälsa genomförs och att skolans personal är uppdaterade gällande detta (Häggström et al., 2011). Lennerhed (2002) refererar till att RFSU menar att undervisa elever om sex och samlevnad är ett förebyggande arbete inför vuxenlivet. Sverige var det första landet i världen, år 1955, som införde sexualundervisningen som

obligatorisk i skolan (Lennerhed, 2002). Forsberg (2006) menar att det finns flertalet studier som pekar på problematik kopplat till ungdomar och sexualitet och att även om det finns bakomliggande faktorer till problematiken så är det av större intresse att undersöka de positiva aspekterna kring lust och sexualitet. Utifrån studien av ungdomar kopplat till oralsex så framkom det att övervägande både de kvinnliga och manliga korrespondenterna, 44 % respektive 56%, har ”Mycket positiva” upplevelser av oralsex. Svartalernativet ”Ganska positiv” uppger kvinnorna 34 % och männen 27%.

Sandell (2019) resultat påvisar att av de läromedel som används inom skolvärden, i den studie som genomförts, så finns det innehåll som berör sexualitet i tre av tre möjliga läromedel (se bilaga 2). Sexualitet i läromedlen framträdde i kategorierna *HBTQ* och *Förökning eller njutning*. Dock fanns det endast ett läromedel som beskrev begreppet queer. Att vara heterosexuell förklarades vara det vanligaste men att det även finns med största sannolikhet individer i varje klass som även är homo- eller bisexuella. Sexualitet förklaras som något som kan se olika ut för olika personer men att homo- och bisexuella kan uppleva fördomar och svårigheter i samhället. Att sex och förökning ej behöver vara sammankopplat förklaras och alla läromedel menar att onani är en naturlig del och något som de flesta individer gör.

## Summering av bakgrund

Nedan följer en summering av vad som har åskådliggjorts i bakgrunden utifrån genus, samlevnad och sexualitet.

Kön och genus förklaras ofta delas upp i två kategorier där kön pekar på det biologiska medan genus beskriver det socialt konstruerade könet (Carlson, 2991; Hirdman, 1988; Norrby & Håkansson, 2015). Däremot så kan en individ vara ”manlig” eller ”kvinnlig” utan att det behöver innebära en biologisk koppling (Ambjörnsson, 2004; Butler, 2007). För att genus skall skapas så behöver det ske mer än en gång (Ambjörnsson, 2004). Bengtsson (2013) pekar på de olika förväntningar som finns inom skolvärden kopplat till att vara tjej eller kille. Tidigare forskning pekar även på hur genusordningen kan skapa problematik vid undervisning i skolan (Larsson et al., 2013). Det finns även skillnader mellan tjejer/kvinnor och killar/män gällande själv- och kroppsuppfattning. Vilket påverkar förväntningar och prestationer vid samlag om hur en tjej/kvinna eller kille/man ”borde” agera. Likaså skillnader mellan hur nöjda tjejer/kvinnor och killar/män är över sina kroppar och därför menar Elmerstig et al. (2016) att

de stereotypa idealen påverkar negativt. Sandell (2019) menar att genus i läromedel tas upp bristfälligt. De läromedel som benämner genus presenterar hur kvinnor och män behandlas olika och att det finns exempel i läromedlen kring hur ett visst beteende kan anses vara okej, utifrån rådande normer, om en tjej gör det. Samma beteende skulle ej ses som ”normalt” om en kille skulle göra det och tvärtom.

Samlevnad beskrivs i olika former kopplat till hur människor lever tillsammans ([www.synonymer.se](http://www.synonymer.se)). UMO (2016) kopplar kärlek, vänskap och relationer till samlevnad och understryker att det är av vikt att elever får påverka sex- och samlevnadsundervisningen utifrån sina funderingar (UMO, 2016). Tidigare forskning pekar på att tjejjers syn på det optimala sexet innebär samma villkor för båda könen i heterosexuella relationer. Även jämställdhet kring samtycke och dominans vid sex och att dessa faktorer ej uppfylls utifrån sociala normer och krav (Elmerstig et al., 2014). Likaså menar tjejerna att somliga partners i en heterosexuell relation enbart fokuserar på den egna njutningen (Elmerstig et al., 2014; Elmerstig et al., 2013). Även att det finns sociala normer kring hur kvinnor skall vara alla till lags och tillfredsställa (Elmerstig et al., 2014). Upplevelsen av samlag återspeglar det precis nämnda genom att kvinnor låtsas njuta vid samlag för att ej göra sin partner besviken, trots underlivssmärter (Elmerstig, et al., 2013). Att undvika aborter genom att ge ungdomar ersättning för preventivmedel visade sig ej ge resultat. Däremot framkom det i Sydsjö et al. (2014) studie att utbildning, religion, inställning och traditioner har större betydelse för att kunna minska aborter. Jarlbro (1997) pekar på att sex och samlevnad har blivit segregerade från varandra som ämne i skolan, trots att det hänger ihop. Sandell (2019) menar att alla de läromedel som undersöktes tog upp samlevnad med koppling till samtycke och det gemensamma ansvaret kring det. Även med koppling till regler gällande sex med en minderårig. Läromedlen framställer sex och samlevnad som människors grundläggande behov men att vad som förväntas i olika relationer gällande trohet kan skilja sig åt. Även identitet tas upp i läromedlen och hur unga människor söker den och därför ofta kan känna sig osäkra och blyga.

Slutligen har sexualitet beskrivits av RFSU (2010) som ett brett område som kopplas till både, psykologi, sociologi och biologi. Sexualitet handlar om både lust, kärlek, normer, sexuella handlingar, fortplantning men även identitet. En individs sexualitet påverkas av känslor, bakgrund och upplevelser. Det kan även utvecklas och anpassas, både i samspel med andra människor men också på egen hand (RFSU, 2010). Vad människor tycker om eller inte tycker

om skiljer sig alltså åt från individ till individ (Dina rättigheter, 2020; Lennerhed, 1994). Sexualitet påverkas också av normer kring hur människor bör vara utifrån exempelvis ålder eller kön (Ambjörnsson, 2004; RFSU, 2010). Ambjörnsson (2004) skiljer på begreppen normativ sexualitet och heterosexuella beteenden. Lennerhed (1994) förklarar hur sexuella relationer kan ske utan känslomässiga band. Tidigare forskning påvisar hur sexualitet kan användas för att få övertag och makt (Eriksson, 2010). Likaså att det är vanligare att män gör detta än kvinnor (Eliasson et al., 2007). Studier har genomförts där jämförelsen mellan kön och gymnasieprogram har studerats utifrån sexualitet och där det framkom att eleverna på de teoretiska linjerna var mindre erfarna än de elever som gick på yrkesprogram (Häggström et al., 2011; Ambjörnsson, 2004). Att prata om sex i hemmet framkom förekomma mer i de hem tillhörande eleverna på teoretiska program i jämförelse med de praktiska programmen, något som också har minskat med åren menar Häggström et al. (2011). Studien pekar på att det är av vikt att skolans personal är uppdaterade kring elevernas sexuella hälsa och att elevernas sexuella hälsa studeras (Häggström et al., 2011). Forsberg (2006) menar att det fokuseras mer på det problematiska gällande ungdomar och sex och anser att det är av större intresse att undersöka de positiva aspekterna. I de läromedel som Sandell (2019) undersökt så tog alla läromedel upp sexualitet. Detta genom HBTQ och förökning eller njutning. Dock togs enbart homosexuella, bisexuella och transsexuella, HBT, upp i ett av läromedlen. Läromedlen beskrev hur homo- och bisexuella kan uppleva fördomar i samhället. Även att sexualitet kan se olika ut och att sex ej behöver vara kopplat till fortplantning. Onani är något naturligt och något som de flesta människor gör.



## Teori

Teoridelen kommer nedan presentera uppsatsens teoretiska perspektiv som är genusperspektivet. Därav är det relevanta begreppet genus då det ramar in syftet men också frågeställningarna i denna studie. Inledningsvis presenteras temat *genus som begrepp*, därefter *genusperspektivet* som förklarar hur genusperspektivet växt fram historiskt men även hur det betraktas i dagens samhälle. Avslutningsvis kommer den *heterosexuella matrisen* att presenteras.

### Genus som begrepp

Som tidigare nämnt så utgår denna studie ifrån genus som det socialt konstruerade könet och förklarar det som är manligt och kvinnligt till skillnad från det biologiska könet (Ambjörnsson, 2016; Butler, 2007; Carlson, 2001; Hirdman, 1988; Norrby & Håkansson, 2015). Med Beauvoirs (1908–1986) citat ”Man föds inte till kvinna, man blir det” (Carlson, 2001, s.17) menas att det kön en människa föds till inte per automatik skapar genus, det manliga eller kvinnliga, utan att det är något som konstrueras i efterhand (Carlson, 2001). I boken *kunskap och kön* förklarar Hallberg (1992) att vara maskulin eller feminin är något helt oberoende av det biologiska könet då det istället handlar om vad en individ identifierar sig som. Dock utifrån det normativa så menas att även om många individer har både maskulina och feminina drag så utgår normen ifrån att biologiska män har mer maskulina drag och biologiska kvinnor mer feminina drag (Carlson, 2001; Hallberg 1992).

### Genusperspektivet

Boken *Genusperspektiv på pedagogik* av Wernersson (2006) menar att inom pedagogiken så har kön uppmärksamats som en självklar faktor av betydelse. Det som däremot inte varit lika självklart är vad innebörden har varit. Historiskt sett så har det redan under folkskolans tid, under 1800-talet, debatterats kring huruvida undervisning skall ske i samkönade grupper eller ej. Även huruvida tjejerna hade förmågan att undervisas på samma sätt som killarna inom läroverken. Även under 1900-talet, inför grundskolereformen 1962, debatterades det om könsperspektivet och fortfarande utifrån tjejerna och deras framtida roller. Så som att tjejerna behövde rustas för att bli modersgestalter och blivande fruar men också inför eventuella yrkesroller. Det ifrågasattes om det fanns särskilda behov för den ”kvinnliga ungdomen” och även om ”Utgör flickorna en begåvningsreserv?” (Wernersson, 2006, s.17). 1969 kom den andra läroplanen för grundskolan och ett av målen i läroplanen var att skolan skulle arbeta

mot att förändra de stereotypa könsrollerna. Ett tillvägagångssätt för att uppnå detta framkom genom det *könsrollsprojekt* som 1972 startade och innebar att kunskaper kring det biologiska och socialt konstruerade könet skulle analyseras och att de kunskaper som framkom utifrån analysen skulle tillämpas inom skolan. Könsrollsprojektet var därför mer som ett utredningsarbete men med vetenskaplig grund för att förändra skolan. Genom projektet så framtogs även ett handlingsprogram kopplat till jämställdhetsarbete. Det samspelet som finns i Norden mellan forskning och myndigheter gällande genus och genusforskning kan delas in i flera kategorier. Exempelvis så finns det forskning som fokuserar på könsskillnader men det finns också jämställdhetsforskning som fokuserar på hur skolans arbete kan förändras för att skapa en jämställd genusordning (Wernersson, 2006).

Hirdman (1988) beskriver genussystemet som en förutsättning för andra sociala bestämmelser, att det finns ett mönster som beskriver genussystemet i form av två punkter. Den första pekar på delningen mellan det som är manligt och kvinnligt och hur dessa två kön ej bör blandas. Den andra punkten är att män är normen och att männen är det normala och vad det innebär att vara människa, vilket innebär ett asymmetriskt förhållande mellan kvinnor och män där mannen är överordnad. Genuskontrakten däremot är de föreställningar om hur män och kvinnor skall agera gentemot varandra i olika sociala sammanhang. Allt ifrån vem som skall tala, till redskap, som till exempelvis en handväska, och vem som skall bruka dem. Även hur kvinnor och män skall föra sig och klä sig. Dessa genuskontrakt förklaras även ärvas från generation till generation (Hirdman, 1988). Genuskontrakten sker på gruppnivå och många gånger högst omedvetet. Något som däremot bör skiljas åt är grupp- och individnivå då det kan finnas kvinnor likväl som män med hög status och även tvärtom, vilket innebär att inte alla män har högre status än alla kvinnor per automatik för att de är män (Jämställd förskola och skola, 2019).

Carlson (2001) förklarar genus och den sociala kategoriseringen som att individer med manliga egenskaper anses vara män och likaså individer med kvinnliga egenskaper kategoriseras som kvinnor och menar att det är så genusteorin ofta ser ut. Dock är det så att exempelvis en kvinna måste vara oerhört manlig för att bli sedd som en socialt kategoriserad man. Utifrån detta räcker det alltså ej att vara en maskulin kvinna för att klassas som en socialt kategoriserad man. Vilket i så fall innebär att genus inte är enbart kopplad till det socialt konstruerade utan även är satt i förbindelse med det biologiska könet (Carlson, 2001). Carlson (2001) men också Norrby och Håkansson (2015) pekar på hur individer vid ett möte

med en annan individ läser in det biologiska könet, vilket också innebär att en framträdande kategori blir könet (Carlson, 2001; Norrby & Håkansson, 2015). Men att individer också granskar konkreta saker som ”axelbredd, fotstorlek, kläder, frisyr” vilket innebär att både kön och genus är något som läses in (Carlson, 2001, s.29).

## Heterosexuella matrisen

Utifrån genusperspektivet så utgår denna studie även från den så kallade *heterosexuella matrisen*, något som Ambjörnsson (2004) och Butler (2007) beskriver som att det finns förutfattade meningar kring hur en man eller en kvinna skall vara. Även att en man ska vara man och en kvinna ska vara kvinna, detta både kroppsligt och beteendemässigt (Ambjörnsson, 2004; Ambjörnsson, 2016). De två könen förklaras ”framställer två separata och motsatta kön som de enda möjliga identiteterna.” (Ambjörnsson, 2004, s.15). Människor kan med andra ord bara vara man eller kvinna. Kvinnor och män förklaras utifrån den heterosexuella matrisen även kopplat till den *heteronormativa genusordningen* även förväntas åtrå det motsatta könet (Ambjörnsson, 2004).

Matrisen är de kulturella föreställningar som förknippar kvinnor med det kroppsliga och materiella, män med det förnuftiga och mentala, och som säger att det kroppsliga och materiella könet är givet till skillnad från det mentala genus, men som också värderar det manliga och mentala högre än det kvinnliga och materiella. (Carlson, 2001, s.186)

Likaså förväntas kvinnor och män utifrån den heterosexuella matrisen förutom att dras till det motsatta könet också känna åtrå och ha sex med det motsatta könet. För att vara en ”riktig kvinna” eller en ”riktig man” är det vissa krav som ställs. För exempelvis en kvinna så krävs det först och främst att biologiskt ha en kvinnokropp. Sedan krävs det att kvinnan agerar utifrån samhällets syn på hur en kvinna skall klä sig, bete sig och föra sig. Slutligen så måste kvinnan känna begär utifrån den heterosexuella (Ambjörnsson, 2016). Den heterosexuella matrisen blir med andra ord ett ramverk som förklarar heteronormen.

## Metod

Nedan kommer metoden att presenteras genom att först förklara *val av metod* och därefter *urval, datainsamling, databearbetning och analysmetod, etiskt förhållningssätt* och avslutningsvis *validitet och reliabilitet*.

### Val av metod

Utifrån Bryman (2011) så fokuserar en kvalitativ studie på individens egna uppfattningar och tolkningar. För att kunna få en djupare förståelse för individernas behov föll därför valet av metod på kvalitativ då det är respondentens perspektiv som är av intresse (Bryman, 2011). Denna studie lämpar sig för att kunna undersöka individernas egna uppfattningar och upplevelser av sex- och samlevnadsundervisning på högstadiet.

### Urval

Urvalet som gjordes för att uppnå studiens syfte var ett *flerstegsurval* som innebär att flera urval görs (Trost, 2007). Första urvalet var ett *bekvämlighetsurval* som innebär att respondenterna finns tillgängliga för individen som genomför studien (Bryman, 2011). Detta innebar att inför studien så tillfrågades före detta elever från den tilltänkta högstadieskolan. Dessa före detta elever hade redan en jobbrelaterad relation till studieledaren sedan respondenterna själva hade gått på högstadiet. Respondenterna tillfrågades genom ett meddelande på messenger. När detta första urval var klart så genomfördes ett *målinriktat urval*. Målinriktade urval innebär att respondenterna är utvalda utifrån deras relevans till forskningsfrågorna (Bryman, 2011). För att få en bredd i studien så valdes individerna ut utifrån skiljaktigheter. Dessa olikheter bör finnas i åtanke utifrån vilka kriterier som är av relevans för studien (Bryman, 2011). Utifrån det precis nämnda så har denna studie riktat in sig på unga vuxna respondenter med varierande könstillhörighet, sexualitet, sysselsättning och ålder. Studiens fokus var på nutida sex- och samlevnadsundervisning. Utifrån fokuset och för att studien skulle kunna vara relevant genom att respondenterna skulle ha getts möjlighet till egna livserfarenheter utifrån sex och samlevnad så riktade sig studien till ålderskategorin 20–24 år. Studiens respondenter har gått på en högstadieskola i en mindre kommun där en tidigare litteraturstudie har genomförts av Sandell (2019) för att undersöka hur genus, samlevnad och sexualitet gestaltas i läromedel. Därav valet av respondenter som har fått sex- och samlevnadsundervisning på samma högstadieskola som litteraturundersökningen Sandell (2019) studie genomfördes på.

## Datainsamling

Datainsamlingstekniken i denna studie skedde genom *semistrukturerade intervjuer* vilket innebär att intervjufrågorna är utformade utifrån specifika teman (Bryman, 2011) i denna studie genus, samlevnad, sexualitet, undervisning och önskvärd kunskap. Intervjuerna genomfördes med tre fokusgrupper med fyra respondenter i varje grupp. Bryman (2011) beskriver hur fokusgrupper används för att precis som ordet beskriver fokusera på ett specifikt tema eller områden. Vilket lämpar sig för denna studie som syftar till att undersöka sex- och samlevnadsämnet övergripande. Gruppens storlek vid fokusgrupper menar Morgan (1998a) har betydelse för att alla skall kunna komma till tals och därför rekommenderas ett lägre antal respondenter (Bryman, 2011). I denna studie innehöll den ena gruppen enbart kvinnor, den andra endast män och den tredje gruppen var flerkönad varav två kvinnor och två män deltog. Detta utifrån Wernersson (2006) och de argumentationer och studier som pekar på att det finns både för- och nackdelar med sam- och särundervisning för killar och tjejer i skolålder. Syftet med fokusgrupperna var att få tillgång till de personliga erfarenheterna av respondenterna.

Inför intervjuens genomförande krävdes sammanlagt 12 respondenter uppdelade i tre grupper varav fyra personer i vardera gruppen. De första åtta personerna som tillfrågades att vara en av fyra personer i en samkönad intervjugrupp, en grupp med enbart kvinnor eller män, tackade genast ja. Därefter tillfrågades 16 personer som tackade nej. En av personerna uppgav som anledning till att den ej ville medverka vara på grund av att både män och kvinnor skulle intervjuas tillsammans. Tre personer tackade nej för att de ej var intresserade och 12 personer tackade nej på grund utav tidsbrist eller boende på annan ort. Ytterligare fyra personer tillfrågades och tackade slutligen ja till att medverka i studien. Totalt tillfrågades 28 personer via messenger varav 12 tackade ja och 16 tackade nej. Vid förfrågningarna så skickades ett missiv ut (se bilaga 3). Utöver beskrivningen av intervju och innehåll så följde även en förklaring om kompensation i form av fika under intervjun.

De 12 personer som tackade ja till intervjuerna lades in i tre messengergrupper tillsammans med de övriga respondenterna inom samma grupp, tre grupper med fyra personer i varje. Inom grupperna gavs information om att intervjun var tänkt att genomföras i studieförfattarens hem och en förfrågan om vilken dag och tid som skulle passa respondenterna bäst och eventuella allergier. Efter att grupperna kommit överens om passande

datum och tider så skickades en adress ut till respondenter och även erbjudande om hämtning för dem som ej hade möjlighet att ta sig till intervjuplatsen som ägde rum hemma hos studieledaren.

Första gruppintervjun var med de fyra kvinnliga respondenterna. När alla respondenter anlät så erbjöds fika och under tiden som respondenterna fikade så pågick vardagliga samtal i cirka 30 min. Därefter testades ljudutrustningen *röstmemo*, som är en applikation, och ljudinspelning genomfördes via en Iphone. Därefter följde intervjun där intervjuguiden (se bilaga 4) fanns till förfogande för studieledaren via en dator. När intervjun närmade sig sitt slut så tillfrågades respondenterna om det fanns något som de ville tillägga, vilket det ej hade och ljudinspelningen stängdes av. Därefter fortsatte gruppen att fika och diskutera ämnet vilket innebar att två respondenter kom på ytterligare faktorer som de bad författaren av uppsatsen att anteckna och ta med i intervjumaterialet. Intervjun pågick i 32 min och respondenterna var sammanlagt på intervjuplatsen i 2 timmar.

Den andra intervjun, som innefattade enbart män, gick till på exakt samma sätt som den första. Även männen satt kvar efteråt och diskuterade vilket innebar att även de ville lägga till ytterligare anteckningar till intervjumaterialet. Intervjun pågick i 52 min och respondenterna var på intervjuplatsen i totalt 3 timmar.

Den sista gruppen med två kvinnliga och två manliga respondenter påbörjades som de tidigare intervjuerna med 30 min fika, testning av ljudutrustning och sedan intervju. Denna intervju pågick i 35 min. Sedan var en av de manliga respondenterna tvungen att avvika på grund av annan aktivitet. Något som den manliga intervjupersonen meddelade vid ankomst. Övriga respondenter stannade kvar ytterligare 45 min. Inga anteckningar lades till efter intervjun.

## Databearbetning och analysmetod

Ett av de första stegen vid en kvalitativ studie är datainsamlingen (Bryman, 2011), som i denna studie innebar intervjuer med tre fokusgrupper. Direkt efter att intervjuerna genomfördes så skedde transkriberingen. Bryman (2011) menar att om transkriberingen sker efter att all data samlats in så kan uppgiften kännas överväldigande. Valet att transkribera var även utifrån att Bryman (2011) menar att teman kan dyka upp efter intervjuerna vilket kan medföra att studieledaren kan gå in på vid efterföljande intervjuer (Bryman, 2011).

Transkriberingen tog mellan 4 och 6 timmar beroende på längden av intervjun.

Transkriberingsmaterialet resulterade i tre skilda skrivdokument i programmet Word. För att kunna åtskilja individerna i materialet så fick alla respondenter olika nummer i transkriberingsmaterialet. Likaså fördes ett separat dokument parallellt med intervjuerna där likheter mellan intervjuerna noterades.

Vid kvalitativa studier så kan det insamlade materialet snabbt resultera i långa dokument efter transkribering av intervjuer. Bryman (2011) menar att ett av de vanligaste tillvägagångssätten för att angripa kvalitativa data är genom *tematisk analys* som utgår från att i det insamlade materialet hitta gemensamma nämnare som skapar teman och utifrån dessa teman så skapas även så kallade subteman (Bryman, 2011). Hayes (2000) beskriver utifrån en tematisk analys en så kallad *induktiv tematisk analys*, vilket här kommer att presenteras skriftligt för att sedan förtydligas genom att presenteras i en efterföljande (se tabell 1).

Det första steget innebär att samla in data, i detta fall intervjumaterialet. Det andra steget innebär att materialet bearbetas genom läsning flertalet gånger för att emedan hitta gemensamma nämnare (Hayes, 2000). Efter att den andra transkriberingen genomförts så fördes anteckningar i ett separat worddokument där de gemensamma nämnarna utifrån de två första intervjuerna samlades. Efter den tredje intervjun lades även de gemensamma nämnarna utifrån den tredje intervjun till i det separata worddokumentet. Efter att alla intervjuer transkriberats och bearbetats så framkom nyckelord och meningar så som: *Pornografi och verkligheten, Förväntningar, "Därför fick vi lära oss om homosexualitet", Att allt är okej och hur olika vi är - "Prata mer om det", Snopp och snippa, "Vad är genus?", Lärde sig om sex och samlevnad utanför skolan, Pratar med vänner, Samtycke och att säga nej, Kondomer och könssjukdomar, Viktigt med Bekväma lärare, Samlag mellan kvinna och man, Sexvecka och avslutningsvis Velat lära oss*. Dessa nyckelord och meningar färgkodades för att enklare kunna särskiljas. Det tredje steget som Hayes (2000) beskriver är att börja sortera de gemensamma nämnare som framkommit, och det är i det momentet som teman börjar träda fram. De nyckelord som handlade om liknande ämnen parades ihop och genererade i dessa rubriker: *Att leva tillsammans, Förväntningar, samtycke och att säga nej, Homosexuell lärare och heterosexuella normen, Könsorgan, könssjukdomar och kondomer, Pornografi och verkligheten, Andra plattformar för sex och samlevnad, Bekväma lärare och mer undervisning och avslutningsvis Mer sexualitet, genus och kvinnliga sjukdomar*. Det fjärde och sista steget utifrån Hayes (200) innebar att ett provisoriskt namn tilldelades de teman och subteman som

framkommit vilket resulterade i *Genus, Samlevnad, Sexualitet, Kunskap i och utanför skolan* och *Önskvärd kunskap från skolan*. Avslutningsvis så bearbetades allt insamlat material ytterligare en gång utifrån de provisoriska teman och subteman som framkom för att se om ytterligare viktig information framkom för studien och eventuell information som kan tolkas implicit utifrån de redan skapade teman (Hayes, 2000). Efter det så kunde de så kallade teman och subteman som Bryman (2011) beskrivit ta form vilket resulterade i tabellen som följer nedan:

**Tabell 1 – Analysförfarande utifrån Hayes (2000)**

<b>Steg 2.</b>	<b>Steg 3.</b>	<b>Steg 4.</b>
Vid den första tematiseringen framkom dessa nyckelord och meningar:	Efter sortering, framkomna subteman	Teman
Pornografi och verkligheten Förväntningar ”Därför fick vi lära oss om homosexualitet” Att allt är okej och hur olika vi är -”Prata mer om det” Snopp och snippa ”Vad är genus?” Lärde sig om sex och samlevnad utanför skolan Pratar med vänner Samtycke och att säga nej, Kondomer och könssjukdomar Viktigt med Bekväma lärare Samlag mellan kvinna och man Sexvecka Velat lära oss	Genus  Att leva tillsammans Förväntningar, samtycke och att säga nej,  Homosexuell lärare och heterosexuella normen Könsorgan, könssjukdomar och kondomer  Pornografi och verkligheten, Andra plattformar för sex och samlevnad,  Bekväma lärare och mer undervisning Mer sexualitet, genus och kvinnliga sjukdomar.	Genus  Samlevnad  Sexualitet  Kunskap i och utanför skolan  Önskvärd kunskap från skolan

Som analysmetod vid bearbetningen av data analyserades intervjumaterialet löpande utifrån den teoridelen och den heterosexuella matrisen vilket resulterade i temat *Resultat och Analys*. Den heterosexuella matrisen innebär att det finns en skillnad mellan män och kvinnor där de



enda möjliga identiteterna är man eller kvinna och dessa två kön är separata kategorier (Ambjörnsson, 2004). Likaså att dessa två olika kön förväntas åtrå varandra och vilja ha sexuella relationer med varandra (Ambjörnsson, 2016). En individ kan utifrån den heterosexuella matrisen enbart vara man eller kvinna (Ambjörnsson, 2004). Likaså förknippas kvinnor med det materiella och kroppsliga i jämförelse med männen som förknippas med förnuft och det mentala. Det manliga mentala värderas också högre än det kvinnliga och materiella (Carlson, 2001).

### Etiskt förhållningssätt

Denna studie tar utgångspunkten i de forskningsetiska frågorna från vetenskapsrådets forskningsetiska normer och principer (Vetenskapsrådet, 2017). *God forskningssed* innebär dels frågor och krav på god forskning och även frågor till respondenterna i studien, i korrelation med de etiska krav som ställs. Det insamlade materialet i denna studie erhåller information om respondenternas synsätt kring sex- och samlevnadsundervisning vilket har tagits hänsyn till utifrån de etiska principer som *God forskningssed* beskriver.

*Individskyddskravet* innebär att de respondenter som ingår i studien är skyddade. Individerna får ej utsättas för psykisk eller fysisk skada inom samhällsvetenskapliga och humanistiska studier. Respondenter får heller ej bli kränkta eller förolämpade (Vetenskapsrådet, 2017). Inför genomförandet av intervjuerna så lades stor vikt på att försäkra respondenterna om att det ej fanns något svar som var rätt eller fel. Utan att studiens fokus var att få mer inblick i respondenternas personliga tankar och åsikter.

De allmänna krav vid genomförandet av studier, vilket är *forskningskravet*, som Bryman (2011) benämner som *etiska principer*, är *informations-*, *samtyckes*, *konfidentialitets-* och *nyttjandekravet* (Bryman, 2011). Forskningskravet har i denna studie tagits i beaktande. I det missiv som skickades ut till alla respondenter vid förfrågan om medverkan i studien (se bilaga 3).

Informationskravet innebär att respondenterna i studien har fått ta del av information gällande studiens syfte och de villkor som gäller för respondenter. Likaså att deltagandet är frivilligt och att medverkan när som helst kan avbrytas. Respondenter skall även ges information om undersökningens olika moment (Bryman, 2011). Detta skall framgå innan respondenternas

medverkan och uppnåddes genom att missivet (se bilaga 3) skickades ut i samband med förfrågan om medverkan via messenger till alla respondenter med information om det precis nämnda.

Samtyckeskravet handlar om, det precis nämnda, att respondenterna när som helst får avbryta sin medverkan, detta utan att behöva uppge anledning (Bryman, 2011; Vetenskapsrådet, 2017). Att när som helst kunna avbryta sin medverkan, och det helt utan given orsak, påmindes respondenterna om. Detta ytterligare en gång innan intervjuerna startade för att förtydliga, men även skapa en ökad trygghet för respondenterna, inför intervjun. Likaså att studieledaren hade förståelse för om någon av respondenterna skulle välja att avsluta sin medverkan.

Konfidentialitetskravet medför en trygghet för respondenterna då den information som tillhandahålls efter intervjun, så som inspelat och transkriberat material, förvaras oåtkomligt för utomstående (Bryman, 2011; Vetenskapsrådet, 2017). Allt insamlat material, ljudfiler och dokument, förvarades i en dold mapp på studieledarens dator. Efter att studien genomförts och färdigställdes så förvaras datan inlåst på HIG under 5 år för att sedan raderas. Inför uppstarten av intervjun så förklarades att det var av vikt att den personliga information som framkom under intervjun skulle stanna i rummet och att inga individer, varken de själva eller andra personers namn eller identiteter, på något sätt skulle kunna identifieras efter transkriberingen.

Avslutningsvis nyttjandekravet som innebär att det insamlade materialet endast kommer att användas för forskningens ändamål (Bryman, 2011). I missivet (se bilaga 3) förklaras att C-uppsatsen kommer att presenteras för studerande och personal vid Högskolan i Gävle och även i forma av en C-uppsats vid högskolans databas Diva, där den kan laddas ner.

*Anonymisering* eller *avidentifiering* innebär att ingen individ kan identifieras utifrån det resultat som framkommit under intervjuerna. Detta genom att namn eller annan information som kan kopplas till en individ ej kommer att presenteras (Vetenskapsrådet, 2017). Detta innebar under transkriberingen av intervjuerna att respondenternas namn byttes ut mot nummer och att de namn som nämndes under intervjuerna ej fördes in i transkriberingen alls. Detta även kopplat till det som Vetenskapsrådet (2017) benämner som *integritet* och att individers personliga integritet bör skyddas då insyn i intervjupersonernas privatliv ej skall riskeras (Vetenskapsrådet, 2017). Därav raderades information som framkom under

intervjuerna som ej var av vikt för studien, men som riskerade tillgång till intervjupersonernas privatliv och integritet.

Vetenskapsrådet (2017) pekar på att många forskare utlovar sekretess, tystnadsplikt, anonymitet och integritet utan att egentligen veta innebörden av begreppen. I denna studie har de nämnda begreppen tagits hänsyn till genom tidigare nämnda strategier.

## Validitet och reliabilitet

Bryman (2011) ifrågasätter begreppen *validitet* och *reliabilitet* kopplat till kvalitativa studier och menar att dessa begrepp ej stämmer överens med vad kvalitativa studier avser att undersöka. Då validitet snarare är kopplat till mätningar så stämmer begreppet bättre överens med kvantitativa studier. Detta utifrån att kvalitativa studiers huvudsakliga syfte ej avser att mäta så menar Bryman (2011) att validitet ej är av lika stor betydelse för kvalitativ forskning. Validitet handlar om hur det som skall mätas observeras eller identifieras (Bryman, 2011). I denna studie har istället *tillförlitlighet* valts att applicera på studien. Bryman (2011) beskriver fyra kriterier som innefattar tillförlitligheten. *Trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet och en möjlighet att styrka och konfirmera.*

Trovärdighet innebär att studien har genomförts utifrån de regler som finns och att de individer som deltar i studien, och den sociala verklighet som studerats, får information om resultatet av studien. Detta för att säkerställa att studieledaren uppfattat den information som tilldelats på rätt sätt. Då sociala verkligheter kan skilja sig från individ till individ så är det viktigt att det finns trovärdighet i den beskrivning som studieledaren kommit fram till (Bryman, 2011). Alla respondenter blev dels i missivet (se bilaga 3) men även efter intervjun informerade om att de fick ta del av det framkomna materialet utifrån studien. Därav erhåller studien hög trovärdighet. För att uppnå en hög innehållsvaliditet så har det målinriktade urvalet, där respondenter är utvalda utifrån sin relevans till forskningsfrågorna (Bryman, 2011).

Överförbarhet handlar om att den studie som genomförts skall ha så fulländad beskrivning och detaljerad redogörelse för tillvägagångssättet som möjligt. Dock har kvalitativa studier många gånger fokus på det kontextuella. Så om samma studie skulle kunna genomföras på någon annan kontext eller vid ett senare tillfälle och ge samma resultat är en empirisk fråga. Men en så kallade databas med utförlig redogörelse överlämnar avgörandet av att tillämpa samma studie i annan miljö till andra individer (Bryman, 2011). Denna studie har noggrant dokumenterats stegvis genom redogörelse av tillvägagångssättet i metoddelen. Beroende på respondenternas känsla av tillit och bekvämlighet under intervjun kan påverka utfallet av studiens resultat. Därav är överförbarheten av denna studie delvis möjlig, men som tidigare nämnt är utfallet beroende av fler faktorer så att samma resultat skulle presenteras är ej säkert.

Pålitlighet förklaras som motsvarigheten till kvantitativa studiers reliabilitet och avser att studieledaren genom ett granskande synsätt skall säkerställa att alla processer i studien redogörs. Allt ifrån problemformulering, urvalet, val av analys och intervjuguide (Bryman, 2011). Vilket i denna studie har presenterats.

Möjlighet att styrka och konfirmera förklaras ”forskaren, utifrån insikten att det inte går att få någon fullständig objektivitet i samhälllig forskning, försöker säkerställa att han eller hon agerat i god tro.” (Bryman, 2011, s.255). Det skall alltså vara tydligt att studieledaren ej har låtit personliga åsikter eller teori påverka studien (Bryman, 2011). Vid denna studie så har en så objektiv inställning som möjligt varit eftersträvansvärd. Även om det är omöjligt som studieledare att ej vara färgad av egna tankar och upplevelser. En medvetenhet om att det ej finns någon absolut sanning har under hela studien varit i åtanke, vilket har medfört ett underlättande av att vara objektiv under studiens gång (Vetenskapsrådet, 2017).

## Resultat och Analys

I detta avsnitt presenteras det sammanställda materialet utifrån de tre intervjuer med fokusgrupper som genomförts. Varje tema avslutas med en analys utifrån det teoretiska perspektivet som uppsatsen använder och analysen utgår ifrån studiens syfte. Uppsatsens teoretiska perspektiv består av genusperspektivet och den heterosexuella matrisen och kommer under denna del att kopplas till resultatet. Resultatet presenterar de teman som framkom vid bearbetningen av data. Dessa tydliggörs med citat från respondenterna. Citaten kommer att redovisas som *Kvinna 1-4*, *Man 1-4* och *Kvinna/Man 1-2a*. Dessa teman med följande subteman kommer att presenteras nedan: *Genus*, *Samlevnad*, *Sexualitet*, *Kunskap i och utanför skolan* och avslutningsvis *Önskvärd kunskap från skolan*.

### Genus

”Vad är genus?” När intervjufrågan ”Fick ni lära er om genus i skolan?” ställdes så uppstod det tystnad i alla intervjugrupperna. I en av grupperna sa en av respondenterna ”Vad är det nu då?” och i alla intervjugrupper gavs en kort förklaring om vad genus är för att sedan kunna gå vidare i intervjun. Efter förklaringen av genus så framkom det flera tankar och minnen utifrån genus och hur det framställdes i skolan. Just genus som begrepp minns respondenterna knappt att det kom upp. Däremot så samtalades det om det implicit, dock bristfälligt.

man försökte prata bort det där att det var skillnad på manligt och kvinnligt. Det känns som att det har varit en period ett tag liksom att man...att det ska vara lika för alla osv. Men att man egentligen bara har sagt att det är så. Jag vet inte om jag någonsin har fått förklarat för mig varför det har varit annorlunda tidigare. Vi har bara tittat på en historiefilm och sett att det har varit annorlunda. Men sen vet jag inte om vi har pratat om det. - Man 2

Ämnet där genus framkom ha tagits upp är på i ämnet samhällsorientering, SO. Likaså verkar undervisningen skilja sig åt mellan olika årskurser. Nedan beskrivs en filmvisning under en SO-lektion:

Då gick han igenom lite sånt där med normer. Då hade han hittat en film och då fick man se lite scenarion. Typiska grejer som va liksom normer da. De va typ att...de va en lärare som ville ha hjälp att bära och frågade bara killarna typ. För att de ska va starka. Lite sådana grejer...aa...och att de va nånting om att det kom in en kille med klänning som skulle ställa frågor och då såg man att vissa elever kollade och tyckte det va konstigt typ. - Man1

På frågan ”Vart fick ni den mesta kunskapen om genus?” så är svaret förutom skolan, och där de flesta upplever att den största kunskapen inom skolan erhöles på gymnasiet, framförallt sociala medier så som Instagram och Facebook.

Något som alla intervjugrupperna tar upp är hur de anser att tjejer under skoltiden hade lättare att prata om sex och samlevnad i jämförelse med killarna. Att det skiljer sig åt mellan könen hur kunskapen tas emot vid undervisningen då killar generellt ska vara tuffa inför varandra och skryta medan tjejer pratar mer med varandra om känslor. Men att de alla anser att det är väldigt viktigt att det pratas mer om sex- och samlevnadsämnet för att det skall bli mer avslappnat och för att det är viktigt för alla ungdomar att prata om.

Genusbegreppet beskrivs som det socialt konstruerade könet (Ambjörnsson, 2016; Butler, 2007; Carlson, 2001; Hirdman, 1988; Norrby & Håkansson, 2015). Genus som begrepp framgår tydligt i resultatet vara något som respondenterna ej fått erfara så mycket kunskap om som begrepp. Detta utifrån att det under alla intervjuer behövde förklaras. Dock så förstod respondenterna innebörden av begreppet och genus var återkommande under intervjuerna implicit, även om det inte var utifrån kunskap som erfarits från skolan till största del. Det könsrollsprojekt som framkom 1972 utgick från att både det biologiska och socialt konstruerade könet skulle analyseras för att kunskapen sedan skulle tillämpas inom skolan (Wernersson, 2006). Något som framgår har varit bristfälligt utifrån det som Man 2 beskriver kring att jämställdhet var något som ”pratades bort” som om det inte alls var någon skillnad på manligt och kvinnligt. Det som togs upp kopplat till genus var i ämnet SO och då med koppling till normer.

## Samlevnad

Detta tema presenterar subteman *Att leva tillsammans* och *Förväntningar, samtycke och att säga nej* utifrån att respondenterna tog upp samlevnad i olika former och att skolan undervisat kring vikten av att säga nej.

### **Att leva tillsammans**

Ingen av intervjugrupperna kunde minnas att just samlevnad hade samtalats om under skoltiden. Den relation som det mestadels pratades om var i så fall den mellan man och kvinna men mestadels kopplat till samlag. Inom kompisrelationer så var upplevelsen att de samtal som var kring hur individer bör vara mot varandra var en reaktiv insats efter att något hade hänt snarare än en proaktiv handling.

Ja det var ju inte förebyggande. Då fick vi ju sitta med tjejerna som det berörde. Men vi fick ju lära oss att alla ska va med på tåget och det har vi ju verkligen burit med oss du och jag. -

Kvinna 2

Att prata om familjerelationer och olika familjekonstellationer är något som respondenterna anser varit önskvärt att göra under högstadietiden. Hur familjer kan se olika ut, ej den typiska kärnfamiljen, men även kommunikation inom familjer.

Ambjörnsson (2004) pekar på hur man och kvinna förväntas åtrå varandra utifrån den heteronormativa ordningen vilket också framgår flertalet gånger under intervjuerna då det är framförallt heterosexuella relationer och heterosex som varit det huvudsakliga i undervisningen som intervjurespondenterna kan minnas. Likaså det Ambjörnsson (2016) beskriver utifrån den heterosexuella matrisen att vilja ha sex med det motsatta könet kopplat till skolans undervisning som respondenterna upplever handlat mer om kön och sex än samlevnad.

### **Förväntningar, samtycke och att säga nej**

Förväntningar är något som finns på både tjejer/kvinnor och killar/män i samhället menar respondenterna. De förväntningar som finns är dels utifrån genus men det respondenterna framförallt pekar på är utifrån sex och vad mannen respektive kvinnan förväntas göra och klara av att prestera. Detta kopplades även ihop med pornografi som respondenterna menar påverkar förväntningarna.



För man visste ju att när en kille kommer då sprutar han. Men det va ingenting över hur tjejen kommer överhuvudtaget. Men när en kille kommer ja då var det klart liksom, då var det lyckat Kvinna 1a.

Skolan tog upp att det var viktigt vid samlag att de individer som deltog i samlaget var med på det och att det fanns ett samtycke. Likaså att om en person ej skulle vilja ha samlag så var det viktigt att säga nej. Hur mycket fokus som lades på samtal om samtycke skilde sig dock åt mellan de olika årskurserna. Vid frågan ”Om man ville ha sex då? Hur visade man det?” Så blev det en hel del skratt bland respondenterna och det framkom att det var bara om en person inte ville som skolan berättade hur de skulle agera. Dock så mindes ingen att det var förklaringar om andra kroppsliga signaler, som de menade även kunde innebära ett nej. Att en individ ej ville ha sex fick de lära sig skulle uttryckas verbalt. Detta var något som intervjupersonerna mindes var viktigt. Det framkom ej under intervjuerna vad ”redo för sex” innebar dock.

Det Hirdman (1988) beskriver kring hur män är normen och det normala och även överordnade kvinnan blir framträdande i materialet där Kvinna 1a beskriver utifrån förväntningar och pornografi hur ett lyckat samlag innebär att mannen har kommit. Även med koppling till att respondenterna ej fick lära sig hur en tjej/kvinna får orgasm. Detta kopplat till Carlson (2001) som menar att det manliga värderas högre än det kvinnliga.

## Sexualitet

Temat sexualitet presenteras genom subteman *Homosexuell lärare och heterosexuella normen*, *Könsorgan, könssjukdomar och kondomer*.

### **Homosexuell lärare och heterosexuella normen**

Respondenterna berättade om när deras före detta lärare berättade hur det var när hen själv kom ut som homosexuell och hur personen hade känt ett motstånd mot homosexuella innan hen själv kommit ut.

Ja för att h\*n ville väl typ dölja det å sådär. Men sen ah, det va väl mycket sånt bara. Hur...Alltså att det va svårt för folk att acceptera det typ. Det va väl mest så. Men det tror jag vi hade bara ett pass om. På den veckan som man hade sexualkunskap. - Man 1

Detta är något som respondenterna minns som positivt då de redan visste att läraren var homosexuell men att läraren pratade om det öppet inför klasserna bidrog till att det blev mer normaliserat. Detta var också vad respondenterna minns vara det som togs upp kring homosexualitet.

Nä men jag tror h\*n pratade om att vara just homosexuell. Alltså själva läggningen. Vad man kan gilla. Samkönat så, men inte just om sex på det viset. - Kvinna 2a

Vid samtal om samlag så upplevdes undervisningen vara utifrån det heterosexuella. Bland annat så visades en tecknad film och där skedde samlaget mellan en man och en kvinna. Respondenterna upplever att det heterosexuella var normen inom undervisningen i skolan. Då de upplever att den kunskapen som gavs om samkönat sex var obefintlig. Kunskap de framförallt fick om homosexualitet var den från läraren och handlade som tidigare nämnt om läggningen och ej sex.

Att män och kvinnor förväntas åtrå det motsatta könet och också känna åtrå utifrån den heterosexuella matrisen som Ambjörnsson (2016) beskriver blir återigen synligt genom det faktum att de samlag som förklarades var det som sker mellan en man och en kvinna och ej det samkönade sexet. Likaså att det heterosexuella är normen i undervisningen.

## **Könsorgan, könssjukdomar och kondomer**

Att arbeta med könen var något som kom upp under alla intervjuer. Vilket genomfördes genom att alla elever fick säga de namn de kunde komma på för de två könen, så skrev läraren upp på tavlan alla benämningar som framkom. Likaså genom att avbilda det ena och/eller motsatta könet genom skulpturer.

Tjejerna fick göra killarnas könsorgan och tvärt om. Så då fick vi lära oss om deras också. Vi fick ju också lära oss om vårt eget. Alltså vad det finns för delar. Typ så. Testiklar å såhär, inte bara ollon å så. Men vi fick både och inte bara ena. - Kvinna 3

Tillvägagångssättet varierade från olika år. Vissa årskurser fick avbilda både penis och vagina medan andra årskurser bara fick avbilda det motsatta könet och lära sig om det.

Kopplat till sex så var det som respondenterna minns kunskapsmässigt framförallt kondomer och könssjukdomar. Att kondom skulle användas för att undvika oönskad graviditet och könssjukdomar. Att ha kondomträning var även något som alla respondenter mindes.

Jag men hur normalt är det att man sitter i ett rum allihopa och sen trär man på en kondom på en gurka. Alltså det blir ju konstigt. Det hör ju inte till vardagen och kanske just inte i en skolmiljö. Alltså även fast det är ju viktigt att man tar upp det men...Jag vet inte hur man skulle kunna göra det normalt heller. - Kvinna 2a

Med återkoppling till könsrollsprojektet 1972 (Wernersson, 2006) framkom det i intervjuerna att förståelsen för det biologiska könet varit mycket större än det socialt konstruerade inom skolan. Fokus har tillägnats det biologiska könen och deras funktion och utseende vid exempelvis benämningar av könen och kondomträningen. Men att förändra de stereotypa könsrollerna genom att låta både tjejer och killar lära sig att hantera kondomer bygger vidare på det könsrollsprojekt Wernersson (2006) beskriver. Vilket kan tänkas gå emot det som Ambjörnsson (2004) och Butler (2007) menar angående de förutfattade meningar som finns om hur en man eller kvinna skall vara. Detta genom att lära eleverna att skydda sig mot könssjukdomar genom kondomträning så blir säkert sex ett gemensamt ansvar som båda könen kan ta.

## Kunskap i och utanför skolan

Temat framkom utifrån att rubrikerna *Pornografi och verkligheten* och *Andra plattformar för sex och samlevnad* parades ihop och kunde kopplas till att vara både *Kunskap utanför och i skolan*.

### **Pornografi och verkligheten**

Pornografi uppkom flertalet gånger under intervjuerna och respondenterna diskuterade hur pornografi ger en felaktig bild av sex i jämförelse med hur verkligheten ser ut. Likaså att pornografi är det forum där många lär sig om sex. Det positiva utifrån pornografien är att få se hur saker och ting såg ut. Det negativa är att det är den bilden som också individer har med sig inför det första samlaget för att sedan upptäcka att det inte alls är så i verkligheten.

Jag tänker direkt att en grej som blivit fel och som varit negativt. Det var ju att när man var yngre... När man började, precis i början när man började kolla på porr och sånt, och sen när man fick uppleva det själv för första gången. Det är ju liksom helt annorlunda, man hade ju en helt fel bild liksom. - Man 1

Pornografi kopplades även till stora förväntningar som tidigare nämnt kring prestationer på både tjejer/kvinnor och killar/män och på vad de ska kunna göra och vilja utföra under ett samlag.

Pornografi togs upp inom skolan i undervisningen genom en film som handlade om en svensk pornografistjärna där eleverna fick följa med bakom kulisserna, vilket var positivt då eleverna fick se att pornografi inte är som det ser ut på film. Däremot så upplevde intervjugrupperna att det hade behövt diskuteras mer efteråt kring vad de hade fått se på filmen. Det syfte som hade framkommit utifrån filmen var att pornografi inte är som det ser ut på film.

Utifrån den heterosexuella matrisen och att en man ska vara man och att en kvinna ska vara kvinna (Ambjörnsson, 2004; Ambjörnsson, 2016) blir framträdande i materialet utifrån det tidigare nämnda kring hur kvinnor/tjejer respektive män/killar har olika förväntningar på sig. Kvinnor/tjejer och män/killar förväntas prestera vilket även blir kopplat till pornografi och den gestaltning av sex som pornografi ger.

## Andra plattformar för sex och samlevnad

På frågan ”Vart fick ni den mesta kunskapen kring sex och samlevnad?” så var alla respondenterna väldigt enade om vänner. Att det är vid samtal med kompisar som erfarenheter och funderingar utbyts. Likaså sökverktyget Google och sociala medier, men även poddar om sex och samlevnad har bidragit till kunskaper. Det finns olika samlingsplatser utanför skolan för ungdomar där det funnits grupper där samtal om sex och samlevnad har pratats om och medfört kunskaper. Något som en av respondenterna önskade att den hade vetat när den var yngre var

Lyssna inte på dina kompisar. Eh...men alltså lite, för det blir ju en sådan grej. Att kommer det en kompis och säger att nu har jag gjort det här och si och så, alltså förstår ni?! Det blir ju en...vad heter det...en hetsgrej. Sen blir det att, man vill inte va sämre än den. - Man 2

Det framkom även att de samtal som förekom med kompisar, kopplat till sex och samlevnad, oftast var med vänner av samma kön. För att få mer kunskap från de motsatta könen var därför exempelvis poddar och sociala medier en bra kunskapskälla ansåg respondenterna. Även Ambjörnsson (2016) menar att killar/män och tjejer/kvinnor pratar om känslor och förväntas ha olika kunskaper och vilja framställa sig själva på ett visst sätt inför varandra. Både gentemot det motsatta könet men även inom en grupp av samma kön. Ambjörnsson (2016) förklarar att det finns krav som ställs på att vara en ”riktig man” eller en ”riktig kvinna”. I intervjumaterialet framgår att de manliga respondenterna minns hur killarna skulle spela tuffa och försöka ha mer kunskap än vad de egentligen hade i jämförelse med de kvinnliga respondenterna. Vilket framkom hända vid samtal med vänner om sex och samlevnad.

## Önskvärd kunskap från skolan

Avslutningsvis så framkom temat önskvärd kunskap från skolan utifrån att respondenterna pekade på vikten av *Bekväma lärare och mera undervisning* och den sista underrubriken *Mer sexualitet, genus och kvinnliga sjukdomar*.

### **Bekväma lärare och mer undervisningen**

Att de lärare som undervisar skall vara bekväma med att prata om ämnet uppkom flertalet gånger under intervjuerna då respondenterna hade upplevelser av både bekväma och obekväma lärare. Intervjupersonerna menar att det är avgörande för elevernas lärande om den som undervisar kring sex och samlevnad är bekväm. En upplevelse av att de obekväma lärarna försökte vara roliga var inget som var positivt utan det hade varit önskvärt om lärarna varit allvarliga men utan att vara obekväma.

Bara för att fem killar sitter där och inte bryr sig och tycker det är roligt så kanske det finns 10 andra i det här klassrummet som bryr sig egentligen. Då kanske det inte är så roligt att ha en lärare som skämtar och skojar. - Man 1a

Respondenterna menar att en lärare som ska prata om ämnet och är obekväma kan bidra till att något som redan känns pinsamt att prata om blir ännu värre. Dessutom kan eleverna tappa fokus. Därför anser de att det hade varit bättre om bara de lärare eller pedagoger som var bekväma hade fått ta hand om sex- och samlevnadsundervisningen.

Hur mycket fokus som lades på sex- och samlevnadsundervisningen varierade från olika årskurser. Men respondenterna hade allt ifrån en till två temadagar till en skolvecka där fokus var på sex och samlevnad och detta i årskurs 9. Detta var något som respondenterna önskade hade varit mer av, dels för att det skulle bli mer normaliserat och för att de anser att sex och samlevnad är ett så viktigt ämne. Ett ämne som respondenterna anser det borde pratas mer om och att det tas upp tidigare än på högstadiet, då det är en så stor del av människors liv.

Även om ni hade en vecka så är det liksom två dagar på 9 skolår. Det känns som att det är på tok för lite. Om en ganska stor grej egentligen. - Man 2

Något som ifrågasattes var även vad som händer om en person skulle ha varit sjuk under dessa temadagar. Skulle den personen då helt ha gått miste om den information som gavs? Därav ansåg respondenterna att det behöver pratas mer om ämnet under flera år.

Ifrågasättandet av samkönad undervisning som pågick under 1800-talet och problematiseringen kring om tjejer skulle undervisas på samma sätt som killar (Wernersson, 2006) ifrågasätts ytterligare under intervjuerna. Detta genom citat av Man 1a, kring hur några killar under lektionen kan skratta bort lektionen, och därav kopplingen till om tjejer och killar skall undervisas i samkönade grupper eller inte.

### **Mer sexualitet, genus och kvinnliga sjukdomar**

HBTQ och sexualitet kopplat till vem man gillar men även sexualitet utifrån vad olika personer gillar hade respondenterna gärna velat veta ha mer om då många upplever även i vuxen ålder att de har för lite kunskap. I skolan förklarades det att individer är olika och gillar olika saker, vilket är något som respondenterna hade velat ha mer kunskap och samtal om.

Alla gör olika och på sitt sätt. Men att vissa saker är inte okej (olika personer gillar olika) och att vissa saker är okej och att man helt enkelt pratar om det. Sitta i grupper och diskutera, sitta i större föreläsningar allt...mer tid åt det liksom. - Man 2

Likaså att prata om vad det innebär att vi är olika. Vad är exempelvis ickebinär eller vad innebär att vara en transperson. Respondenterna önskar att det vore ännu mer fokus på att vi är olika, gillar olika och att allt är okej. Att det inte finns något rätt eller fel eller något onormalt.

Genus hade varit önskvärt gavs mer fokus på för att ungdomar skall få lära sig vad det är och hur det påverkar samhället. Likaså att prata mer om förväntningar och hur de kan skapas utifrån pornografi.

Jag stör mig lite på att dom säger... Ja men typ att det kan göra ont och det kan vara för det här. Men tydligen så ska det ju inte göra ont egentligen. Alltså det är inte meningen. För det är så många som "Ah det gjorde ont, men det ska det ju göra tydligen". Å det ska det inte. Så att de kanske skulle lägga lite mera liksom krut på att det inte ska göra ont. Gör det ont så kanske det är bättre att pausa och försöka igen sen kanske. Det rör kanske inte mig så mycket personligen, men jag tycker i alla fall att det är viktigt för folk som kommer efter oss att dom ska ju känna sig trygga. - Kvinna 3

Att det finns kvinnliga sjukdomar utöver könssjukdomar är något som de kvinnliga respondenterna tar upp hade varit önskvärt att skolan undervisade mer om.

Att det finns en önskan om att prata mer om det faktum att samlag ej skall göra ont och att det finns kvinnliga sjukdomar med koppling till kön går återigen att sammanlänka med teorin som Hirdman (1988) har angående hur männen är normen och det normala som innebär att vara människa. Likaså med koppling till Carlson (2001) och att det manliga och mentala värderas högre än det kvinnliga och kroppsliga. Att individer läser in könet hos en annan individ (Carlson, 2001; Norrby & Håkansson, 2015) är något som respondenterna önskar att prata om och ge en mening då det finns skillnader som skolan ej bör blunda för.



## Diskussion

Nedan följer diskussionen som börjar med *Sammanfattande diskussion* där studiens syfte och frågeställningar kopplas till resultatet och analysen. Därefter följer diskussion av *Genus*, *Samlevnad* och *Sexualitet* kopplat till tidigare forskning. Sedan presenteras *Metodreflektionen* där en problematisering av metoden analyseras och sedan en *Konklusion* och avslutningsvis *Förslag till vidare forskning*.

### Sammanfattande diskussion

Studien har syftat till att besvara frågeställningarna: *Vilka kunskaper om sex och samlevnad har unga vuxna fått med sig från högstadiet?* och *Vilka kunskaper anser unga vuxna varit önskvärda att få ta del av under sex- och samlevnadsundervisningen i skolan?* Detta utifrån ett genusperspektiv och genom unga vuxna individer från en mindre kommun och vad dessa respondenter anser att skolundervisningen om sex och samlevnad har gett dem för kunskaper.

I resultatet framgår att samtycke, skyddandet av oönskade graviditeter, könssjukdomar och att det finns skillnader mellan kvinnor/tjejer och män/killar, kopplat till genus delvis, har framgått genom skolans undervisning. Även upplevelsen av att komma ut som homosexuell har respondenterna fått kunskap och förståelse för genom skolans undervisning. Dock så finns det en upplevelse av att undervisningen mestadels har skett utifrån det heteronormativa och att skolans undervisning utgått ifrån normen gällande man och kvinna kopplat till den heterosexuella matrisen (Ambjörnsson, 2004, 2016; Butler, 2007, Carlson, 2001) där kvinna och man är det enda möjliga könen och att dessa förväntas åtrå varandra. Även att mannen upplevs vara överordnad och normen (Hirdman, 1988) kopplat till sex och behov.

Respondenterna har bristfälliga minnen utifrån vissa delar av sex- och samlevnadsundervisningen så som: samlevnad kopplat till relationer i olika former, sexualitet utifrån vad som är skönt men också olika benämningar, samkönat sex, genus och kvinnliga sjukdomar. Pornografi har tagits upp i skolan men är något som respondenterna önskat få samtala kring mer då de anser att det hänger ihop med samlevnad och förväntningar. Detta innebär dock ej att dessa saker inte har tagits upp inom skolan då denna studie utgår från vad respondenterna minns från sex- och samlevnadsundervisningen. Då det är mycket som förväntas tas upp inom ämnet så finns en stor sannolikhet att inte allt som nämnts lagras i minnet hos respondenterna. Dock är det intressant att alla 12 respondenter har så liknande

upplevelser och minnen. Trots att det skiljer sig delvis från olika årskurser hur det har sett ut så är grunden densamma för alla respondenter.

Att ämnet skall vara ämnesövergripande utifrån Lgr11 (Skolverket, 2019) verkar respondenterna ej ha upplevt mer än att sex och samlevnad undervisats inom NO och SO och att ämnet varit segregerat som Jarlbro (1997) även tar upp. Skolan har till viss del tagit upp det som Lgr 11 pekar på:

Människans sexualitet och reproduktion samt frågor om identitet, jämställdhet, relationer, kärlek och ansvar. Metoder för att förebygga sexuellt överförbara sjukdomar och oönskade graviditeter på individnivå, på global nivå och i ett historiskt perspektiv. (Skolverket, 2019)

Dock så har undervisningen varit knapp inom vissa områden och starkare i andra.

## Genus

Att det inom alla intervjugrupper krävs en förklaring av begreppet genus innan intervjuerna kunde förlöpa tyder på en bristande kunskap om genus som begrepp. Vilket bekräftar den litteraturstudie Sandell (2019) utförde och där resultatet pekade på att genusbegreppet endast uppkom i en av tre läromedel konkret och genom implicit förklaring med koppling till jämställdhet. Vilket skulle kunna vara anledningen till den bristfälliga kunskapen om genus som begrepp. Att det skulle vara skillnad mellan kvinnor och män anser Man 2 vara något som lärarna inte ville prata om. Samtidigt så verkar det skilja sig mellan lärare då Man 1 minns hur en genomgång av ämnet ägde rum med koppling till normer. Detta tyder på att undervisningen har skilt sig åt beroende på årskull och undervisande lärare. Den undervisningen som framtog normer som Man 1 nämner kopplat till genus pekar på just det som Ambjörnsson (2004) beskriver kring hur en tjej kan vara ”killig” genom att inte klä sig som tjej utifrån rådande normer i exemplet med Johanna.

Utifrån den studie där Elmerstig et al. (2016) åskådliggjort skillnader mellan kön kopplat till själv- och kroppsuppfattning går att se flertalet gånger återkommer i intervjumaterialet. Detta med koppling till hur både de kvinnliga och manliga respondenterna upplever att det finns vissa förväntningar på hur både kvinnor/tjejer och män/killar skall vara utifrån könstillhörighet. Dessa förväntningar kommer även från pornografi menar respondenterna. Även att det finns skillnader i skolan då killar ska vara tuffa i kontrast till tjejer som istället

kan prata känslor, vilket också tjejerna förväntas vara bättre på. Detta fenomen beskriver även Bengtsson (2013) då det upplevs vara en skillnad inom skolväsendet. Att pornografi enligt respondenterna har en negativ påverkan på förväntningar och krav utifrån sex stämmer överens med Elmerstig et al. (2016) studie. Dock är dessa förväntningar utifrån både kvinnor/tjejer och män/killar och inte huvudsakligen utifrån männens prestation så som Elmerstig et al. (2016) antyder utan utifrån båda könen menar respondenterna. Kopplat till att kvinnor skulle vara underlägsna männen är snarare det faktum att när en man har kommit så är samlaget fullbordat ” Men när en kille kommer ja då var det klart liksom, då var det lyckat” (Kvinna 1a).

## Samlevnad

Förklaringen av samlevnad ([www.synonymer.se](http://www.synonymer.se)) och de olika relaterade rubrikerna som finns på ungdomsmottagningens hemsida (UMO, 2016) framkommer i resultatet ej ha getts mycket tid till diskussion inom skolan. Snarare har det varit en reaktiv insats vid konflikter. Respondenterna hade däremot önskat att samlevnad var något som skolan hade lagt mer vikt vid då de anser att det är en väldigt viktig del i livet. Både gällande, familj, vänner och relationer.

Elmerstig et al. (2014) tar upp den studie som genomförts med tjejer i åldrarna 14–20 år där det framkom att det optimala och önskvärda samlaget mellan en man och en kvinna skulle innebära samma njutning för båda parter. Något som intervjupersonerna i denna studie tar upp vara ojämlika förhållanden då det finns kunskap om män/killars utlösning men ej en kvinna/tjejs orgasm. Även att när killen/mannen fått utlösning så är samlaget fullbordat är kunskap som skolan har förmedlat utifrån intervjuerna. Elmerstig et al. (2013) menar att kvinnans behov ej är lika stora och att en kvinna/tjej skall ta hänsyn till mannens behov och detta blir framträdande i Kvinna 3 och hennes citat ”För det är så många som ’Ah det gjorde ont, men det ska det ju göra tydligen. Å det ska det inte. Så att de kanske skulle lägga lite mera liksom krut på att det inte ska göra ont.”. Även Elmerstig et al. (2013) studie visar att kvinnor inte prioriterar sig själv då de i vissa fall till och med låtsas njuta för att göra mannen nöjd under samlaget. Även JMK (2020) lyfter problematiken där en tjej beskriver hur skolan lärde ut att samlag kan göra lite ont.

Dock så upplever alla respondenter att skolan verkligen har fokuserat på vikten av samtycke. Men att samtycket snarare handlar om att kunna säga nej till samlag. Hur en individ kan avfärda ett samlag på annat sätt än genom vokabulär framgick ej i skolans undervisning. Heller inte hur en individ faktisk kan påvisa att den vill ha samlag.

Kondomer och könssjukdomar är något som respondenterna minns tydligt att skolan har pratat om. Framförallt hur individer skall skydda sig mot oönskad graviditet eller könssjukdom genom kondomer och genom konkret ”kondomträning”. Sydsjö et al. (2014) tar upp att det är av vikt att skolan tar till nya metoder för att minska oönskade graviditeter. Även om Sydsjö et al. (2014) studie ej pekar på att fri tillgång till preventivmedel minskade påtvingade aborter. Om kondomträningen medför en ökning av skyddat samlag går ej att utläsa utifrån resultatet. Dock är det en metod för att lära ut hur både kvinnor/tjejer och män/killar kan skydda sig. Även Sandell (2019) menar att läromedlen lär ut om samtycke och ett gemensamt ansvar kring det.

## Sexualitet

RFSU (2010) lyfter sexualitet som ett brett ämne vilket även respondenterna menade var det kopplat till sexualitet som de ansåg varit önskvärt att skolan gett mer kunskap om. Dina rättigheter (2020) menar att vad och vem individer gillar skiljer sig åt, vilket respondenterna har tydliga minnen av utifrån att en före detta lärare öppet berättat att hen är homosexuell. Att läraren pratade öppet om sin sexualitet var något som respondenterna upplevde som positivt. Dock hade informationen kring att vara homosexuell handlat mestadels om vem en individ blir kär i. Hur samkönat samlag går till minns respondenterna ej att det samtalades om.

Hägström et al. (2011) menar att undervisningen kring sex och samlevnad måste anpassas för individerna. Likaså att lärarna är uppdaterade inom ämnet. Även respondenterna beskriver hur viktigt det är att ha bekväma lärare vid undervisning av ämnet. Att dessutom ämnet behöver vara mer än under bara en temavecka eller temadag anser respondenterna är av vikt för att dels ämnet är väldigt viktigt och för att det gör att ämnet blir mer normaliserat. Detta går även att koppla till den undersökning som genomfördes av Skolinspektionen (2018) där det framkommer att många lärare upplever sig obekväma med att undervisa i ämnet.

RFSU (2010) anser att undervisning om sex och samlevnad är ett förebyggande arbete inför vuxenlivet. Likaså att sexualitet behöver undersökas mer kopplat till de positiva aspekterna utifrån att Forsberg (2006) pekar på att det snarare är det problematiska som studeras kring sexualitet. Sandell (2019) pekar på i sin granskning av läromedel att det framstår i läromedlen att det kan finnas svårigheter med att komma ut som homosexuell. Vilket är något som den homosexuella läraren bekräftade för eleverna. ” Hur...Alltså att det va svårt för folk att acceptera det typ.” (Man 1). Dock upplevde eleverna själva att en av lärarna var homosexuell och pratade öppet om sin läggning bidrog till en normalisering av begreppet och var en positiv upplevelse. Sandell (2019) menar att det är bristande kunskap om HBTQ i läromedlen vilket korrelerar med den upplevelsen respondenterna har kring att de har fått erfara för lite kunskap om olika sexualitet vilket respondenterna även önskat att de fått mer kunskap om i skolan.

## Metodreflektion

Som metod genomfördes en kvalitativ studie utifrån Bryman (2011). Detta utifrån att syftet med studien var att få en djupare förståelse för individernas behov. En kvantitativ studie hade kunnat bidra till en större svarsfrekvens. Dock hade det varit svårt att genom enkät få en djupare kunskap och att få tillgång till respondenternas personliga upplevelser (Bryman, 2011).

Det urval som gjordes var ett flerstegsurval som först innefattade ett bekvämlighetsurval som sedan övergick till ett målinriktat urval (Bryman, 2011). Det hade varit önskvärt att kunna göra enbart ett målinriktat urval för att kunna få en bredare studie med så många skiljaktigheter som möjligt. Anledningen till att detta ej genomfördes var tidsbrist. Skall dock tilläggas att bekvämlighetsurvalet var genomtänkt noggrant i förväg så att de tillfrågade respondenterna skall ha skiljaktigheter så som olika sexualitet, ålder och arbete. Detta gör bekvämlighetsurvalet delvis målinriktat. Att respondenterna känner studieledaren och varandra till viss del antogs i studien vara positivt utifrån att de samtalsämnen som togs upp under intervjuerna kan upplevas som känsliga och därför var det viktigt att respondenterna kände sig trygga.

Den tidigare genomförda studien av Sandell (2019) där läromedel på högstadiet granskades skedde på samma högstadieskola som respondenterna tidigare hade gått. Det var av vikt för att kunna koppla ihop de båda studierna. Valet av åldrar var dels utifrån Vetenskapsrådet (2017) riktlinjer kring att ej intervjua respondenter under 16 år utan målsmans tillåtelse. Men även för att respondenterna skulle vara tillräckligt gamla för att ha hunnit skapa sig egna identiteter och erfarenheter, men heller inte erhålla för hög ålder för att kunna minnas upplevelser och kunskap från högstadiet. Dessutom hade ej studien varit relevant för dagens undervisning om studiens respondenter varit äldre än 25 år. Intressant hade varit att genomföra en studie med gymnasieelever för att få ytterligare kunskap om hur dagens sex- och samlevnadsundervisning ser ut.

Användandet av fokusgrupper utifrån Bryman (2011) och storleken på grupp utifrån Morgan (1998a) upplevdes vara av betydande roll för studiens resultat. Genom att intervjuerna snarare upplevdes som ett samtal med vänner, då det ej upplevdes vara krystat, så framkom mycket material till resultatet. Likaså kunde respondenterna hjälpas åt att minnas. Även framkom det

upptäckter kring att undervisningen har skiljt sig åt mellan vissa respondenter beroende på vilket år respondenterna var födda.

Hade enskilda intervjuer ägt rum hade studien dels tagit längre tid och det är inte heller säkert att det framkommit lika mycket material till resultatet då respondenterna nu kunde hjälpas åt att driva samtalen framåt. Det lägre antal respondenter som Bryman (2011) rekommenderar upplevdes därför fördelaktigt då konversationerna hela tiden fortlöpte. Att det utifrån Wernersson (2006) finns för- och nackdelar med sam- och särundervisning blev framträdande genom att det största och mest omfattande materialet gav den grupp som endast innefattade män. Även den grupp med endast kvinnor gav mycket information och detaljerade beskrivningar, medan den grupp som bestod av både kvinnor och män gav väldigt lite information och inte alls lika djupgående och informativa diskussioner.

Respondenterna i alla fyra grupper kände till varandra och även studieledaren sedan tidigare, även om inte alla kände varandra på en vänskapsnivå. Detta ansågs utifrån allt material som framkom vara positivt. Något som kan ha spelat in vid intervjun av den grupp med både kvinnor och män var att en av respondenterna uppgav vid ankomst att denne hade bråttom iväg efter intervjun, vilket kan ha skapat en viss stress för både respondenter och studieledaren i och med vetskapen att respondenten behövde bli klar i god tid. Trots det så tog intervjun lika lång tid som intervjun med enbart kvinnor.

Att transkriberingen skedde i direkt anslutning till intervjuerna menar Hayes (2000) underlättar bearbetningen av text. Dessutom kunde parenteser tilläggas i materialet som förtydligande när vissa meningar var svåra att tyda. Likaså att minnesanteckningar fördes i separat dokument direkt samtidigt som transkriberingen skedde för att sedan ha en grund vid den induktiv tematiska analys utifrån Hayes (2000) som sedan genomfördes. Detta upplevdes som positivt och gjorde att sammanställningen inför resultatet blev lättare.

De respondenter som nämnde aktiviteter där de hade lärt sig om sex och samlevnad utanför skolan har haft studieledaren på dessa grupper. Det finns en risk att respondenterna under intervjun dels upplevde att det fanns en förväntan på att de skulle nämna dessa aktiviteter och att de uttalade sig så i hopp om att göra studieledaren glad. Hayes (2000) tar upp problematiken kring hur respondenter kan försöka svara korrekt utifrån vad respondenterna tror att studieledaren vill ha för svar (Hayes, 2000). Det kan även vara så att respondenterna

upplevde att det fick lära sig mer om sex och samlevnad i och med de gruppaktiviteterna som erbjöds utanför skolan. Att påvisa huruvida respondenterna medvetet har svarat ärligt eller i hopp om att vara studieledaren till lags (Hayes, 2000) är något som ej går att bevisa utifrån denna studie.

Skulle genomförandet av en liknande studie göras så skulle valet falla på ett enbart målinriktat urval (Bryman, 2011). Likaså skulle ytterligare en intervjugrupp lagts till med både kvinnor och män i. Positivt under studien var att det ej uppstått några problem eller fördröjningar med vare sig respondenter eller material. Det enda hinder som kan ha bidragit till mindre information i resultatet var det faktum att en av respondenterna behövde avvika direkt efter intervjun på grund utav aktivitet.

## Konklusion

Genom resultatet i denna studie framkommer det att genus som begrepp är något som skolan har gett bristfällig kunskap om, vilket stämmer överens med Sandell (2019) granskning av läromedel kopplat till genus, sexualitet och samlevnad. Dock så har några respondenter mer förståelse för vad som anses ”manligt” och ”kvinnligt” utifrån skolans undervisning om normer. Samtidigt så har övervägande respondenter inget minne av samtal om genus överhuvudtaget vilket tyder på att undervisningen har sett olika ut under olika år. Samlevnad minns respondenterna mest kopplat till samlag mellan man och kvinna och att undervisning kopplat till kompisrelationer ej var befintligt och snarare en reaktiv insats i form av samtal. Att skolan skulle pratat om familjrelationer i skolan är något som respondenterna hade ansett vara önskvärt. Något som skolan var tydliga med i sex- och samlevnadsundervisningen har varit samtycke vid samlag, framförallt genom att inte ge samtycke genom att säga nej. Ingen av respondenterna minns att de fått lära sig att visa sitt samtycke. Sexualitet och då framförallt homosexualitet gavs alla respondenter kunskap om genom en lärare som berättade om sina personliga erfarenheter kring att vara och komma ut som homosexuell, vilket respondenterna upplevde vara positivt och bidrog till normaliserande och gav förståelse. Sex förklarades däremot utifrån heterosexuella samlag. Könnsbenämningar, könssjukdomar och kondomer minns alla respondenter att de fått lära sig om genom bland annat kondomträning. Både killar och tjejer fick lära sig hur en kondom skall användas och varför det är viktigt kopplat till oönskad graviditet och/eller könssjukdomar.



Resultatet påvisar den kunskap som respondenterna erfarit både i och utanför skolan kopplat till pornografi. Pornografi är något som skolan har undervisat om med koppling till att det ej är som det ser ut i verkligheten vid inspelning av pornografi. Dock upplever respondenterna att pornografi har varit en stor källa till kunskap om sex och samlag vilket har lett till förväntningar och prestationsångest för båda könen. Detta för att senare i livet upptäcka att samlag inte alls är som i pornografin menar respondenterna. Största kunskapskällan till sex och samlevnad menar respondenterna var vänner, något som inte alltid varit positivt utifrån överdrivna erfarenheter i vissa fall. Även gruppaktiviteter, sociala medier och poddar har gett kunskap utanför skolan.

Avslutningsvis så presenterar resultatet vad respondenterna önskat att skolan hade lärt ut. Där pekas det på vikten av att det är lärare som är bekväma med att undervisa i ämnet för att kunskapen skall nå ut till eleverna. Respondenterna tycker även att sex- och samlevnadsundervisningen har fått för lite tid inom skolan, trots att det är ett så viktigt ämne menar de. Skolan borde ta upp mer om genus, sexualitet och kvinnliga sjukdomar menar respondenterna i denna studie.

Den information som har getts till respondenterna i skolan visade sig i resultatet ha skilt sig åt till viss del mellan olika årskurser men har sammanfattningsvis varit väldigt lika genomgående. Vilka saker som har tagits upp är övergripande väldigt lika för alla respondenter. Det som har skilt sig åt gällande vad respondenterna minns mestadels är mängden information och hur stort fokus olika delar har fått, som till exempel undervisningen om samtycke. Alla respondenter mindes att samtycke togs upp i skolan, men hur mycket fokus samtycke fick har skilde sig åt mellan respondenterna.

Denna studie riktar sig till respondenter som gick ut årskurs 9 för 5 – 9 år sedan vilket innebär att dagens sex- och samlevnadsundervisning kan se annorlunda ut då samhället förändras och att samtyckeslagen har tillkommit sedan dess. Likaså att #metoo rörelsen startades 2017 för att motverka sexuella trakasserier och våld. Denna studie kan dock bidra till att ge mer kunskap till lärare och pedagoger för vad elever minns från undervisningen och vad de hade önskat men även behövt lära sig mer om. Likaså vad som ej är fördelaktigt att lära ut vid undervisning av sex- och samlevnad för att ge en god grund till sexuell hälsa.

## Förslag till vidare forskning

Efter genomförandet av studien så uppkom funderingar kring om undervisningen skulle ge mer kunskap till eleverna om den skedde genom att ta in utomstående resurser för undervisningen, då resultatet pekar på att det genom obekväma lärare kan göra mer skada än nytta att genomföra undervisningen.

Något som skulle vara intressant att undersöka i framtida studier är:

**Vilka fördelar finns det med att ha samkönad undervisning på högstadiet?**

**Vilka fördelar finns det med särundervisning på högstadiet?**

Där en longitudinell studie som jämför grupper bestående av enbart tjejer respektive en grupp med enbart killar och även en grupp med båda könen där alla tre grupper får samma innehåll i undervisningen för att se om könsindelningen påverkar erfandet av kunskap.

Likaså att undersöka:

**Hur gestaltar sig sex- och samlevnadsläran på låg- och mellanstadiet?**

Utifrån att det under intervjuerna framkom att ämnet behöver tas upp i tidigare ålder då det finns individer som har haft sex redan innan de börjat på högstadiet.

Avslutningsvis så är klass något som genomsyrar denna studie och hur klass påverkar sex och samlevnad. Därav skulle en studie om: **Hur klass påverkar ungdomar kopplat till sex och samlevnad?** Vara av intresse.

## Referenser

Ambjörnsson, F. (2004). *I en klass för sig genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer*. Enskede: TPB.

Ambjörnsson, F. (2016). *Vad är queer?*. (2. utg.) Stockholm: Natur & kultur.

Bengtsson, J. (2013) Jag sa att jag älskade han men jag har redan sagt förlåt för det: *ålder, genus och sexualitet i skolans tidigare år*. Linköping: Linköpings universitet.

Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (2., [rev.] uppl.) Malmö: Liber.

Butler, J. (2007). *Genustrubbel: feminism och identitetens subversion*. Göteborg: Daidalos.

Carlson, Å. (2001). *Kön, kropp och konstruktion: en undersökning av den filosofiska grunden för distinktionen mellan kön och genus*. Diss. Stockholm: Univ., 2001. Eslöv.

Cranny-Francis, A. (2003). *Gender studies: terms and debates*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Dina rättigheter (2020). *Vad är sexualitet?*. Hämtad 2020-02-13 från:

<https://karlekenarfri.se/for-dig-som-ung/dina-rattigheter/vad-ar-sexualitet/>

Driemeyer, W., Janssen, E., Wiltfang, J., & Elmerstig, E. (2016). Masturbation experiences of Swedish senior high school students: Gender differences and similarities. *Journal of Sex Research*, in press. doi: 10.1080/00224499.2016.1167814

Eliasson, M.A, Isaksson, K. & Laflamme, L. (2007). Verbal abuse in school: *Constructions of gender among 14- to 15-year-olds*. *Gender and Education*, 19(5), 587–605.

Elmerstig, E., Wijma, B., Sandell, K., & Bertero, C. (2014). Sexual interaction or a solitary action: Young Swedish men's ideal images of sexual situations in relationships and in one-

night stands. *Sexual and Reproductive Healthcare*, 5(3), 149–155. doi:  
10.1016/j.srhc.2014.06.001

Elmerstig, E., Wijma, B., & Swahnberg, K. (2013). Prioritizing the partner's enjoyment: A population-based study on **young Swedish** women with experience of pain during vaginal intercourse. *Journal of Psychosomatic Obstetrics & Gynecology*, 34 (2), 82-89. doi:  
10.3109/0167482X.2013.793665

Elmerstig, E., Wijma, B., Årestedt, K., & Swahnberg, K. (2016). Being “Good in Bed”—Body Concerns, Self-Perceptions, and Gender Expectations Among Swedish Heterosexual Female and Male Senior High-School Students. *Journal Of Sex & Marital Therapy*, 43 (4), 326-342. doi: 10.1080/0092623X.2016.1158759

Forsberg, M. (2006). *Ungdomar och sexualitet [Elektronisk resurs] en forskningsöversikt år 2005*. Stockholm: Statens folkhälsoinstitut.

Hallberg, M. (1992). *Kunskap och kön: en studie av feministisk vetenskapsteori*. ([Ny utg.]. Göteborg: Daidalos.

Hayes, N. (2000). *Doing psychological research: gathering and analysing data*. Buckingham: Open University Press.

Hirdman, Y. (1988). Genussystemet: reflexioner kring kvinnors sociala underordning. *Kvinnovetenskaplig tidskrift*. (1988:3 s. 49–63).

Häggeström-Nordin, E., Borneskog, C., Eriksson, M., & Tyde´n, T. (2011). Sexual behaviour and contraceptive use among Swedish high schoolstudents in two cities: Comparisons between genders, study programmes, and over time. *European Journal of Contraception & Reproductive Health Care*, 16(1), 36–46.

Jarlbro, G. (1997). *Sex- och samlevnadsundervisning i grundskolan: [en enkätstudie från landets mellan- och högstadieskolor 1995–96]*. (1. uppl.) Stockholm: Folkhälsoinstitutet.

JMK, Stockholms universitet. (2020). *Det är som att ha en machete i underlivet*. Hämtad 2020-05-07 från: <https://sites.jmk.su.se/laget/1635-det-ar-som-att-ha-en-machete-i-underlivet>

Jämställd förskola och skola (2019). *Genus och genusteori*. Hämtad 2020-03-18 från: <http://www.jamstalldskola.se/vad-ar-jamstalldhet/genus-genusteori.shtml>

Larsson, H., Quennerstedt, M. & Öhman, M. (2013). Heterotopias in physical education: towards a queer pedagogy?. *Gender and Education*, (Vol. 26, No. 2), 135–150.doi: 10.1080/09540253.2014.888403

Lennerhed, L. (1994). *Frihet att njuta: sexualdebatten i Sverige på 1960-talet*. Diss. Stockholm: Univ. Stockholm.

Lennerhed, L. (2002). *Sex i folkhemmet: RFSUs tidiga historia*. Hedemora: Gidlund.

Lgr 11 (2019). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet: reviderad 2019*. Stockholm: Skolverket.

Magnusson, J. (2013). Flicka and tjej. *Tidskrift för genusvetenskap*, volym (2–3), 1–44. Södertörns högskola.

Norrby, C. & Håkansson, G. (2015). *Introduktion till sociolingvistik*. (2. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

RFSU (Riksförbundet för sexualupplysning), (2010). *Att beröra sexualitet i socialt behandlingsarbete*. Hämtad 2020-02-13 från: <https://rfsu.ineko.se/Files/sv-SE/26648/RelatedFiles/berorsexualitet.pdf>

Rienecker, L. (2016). *Problemformulering*. (2. uppl.) Stockholm: Liber.

Sandell, L. (2019). *Genus, sexualitet och samlevnad*. Litteraturstudie av läromedel på högstadiet. Högskolan i Gävle.

Samlevnad. *Synonymer*. Hämtad 2020-02-10 från: <https://www.synonymer.se/sv-syn/samlevnad>

*Sex- och samlevnadsundervisning [Elektronisk resurs]*. (2018). Skolinspektionen.

Sydsjö, A., Sydsjö, G., Bladh, M. & Josefsson, A. (2014). Reimbursement of hormonal contraceptives and the frequency of induced abortion among teenagers in Sweden. *BioMed Central*. doi:10.1186/1471-2458-14-523.

SNAF. (2018). *sexualkunskapen ni aldrig fick*. Hämtad 2019-02-20 från: <https://www.snaf.se/>

Trost, Jan (2007) *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur AB.

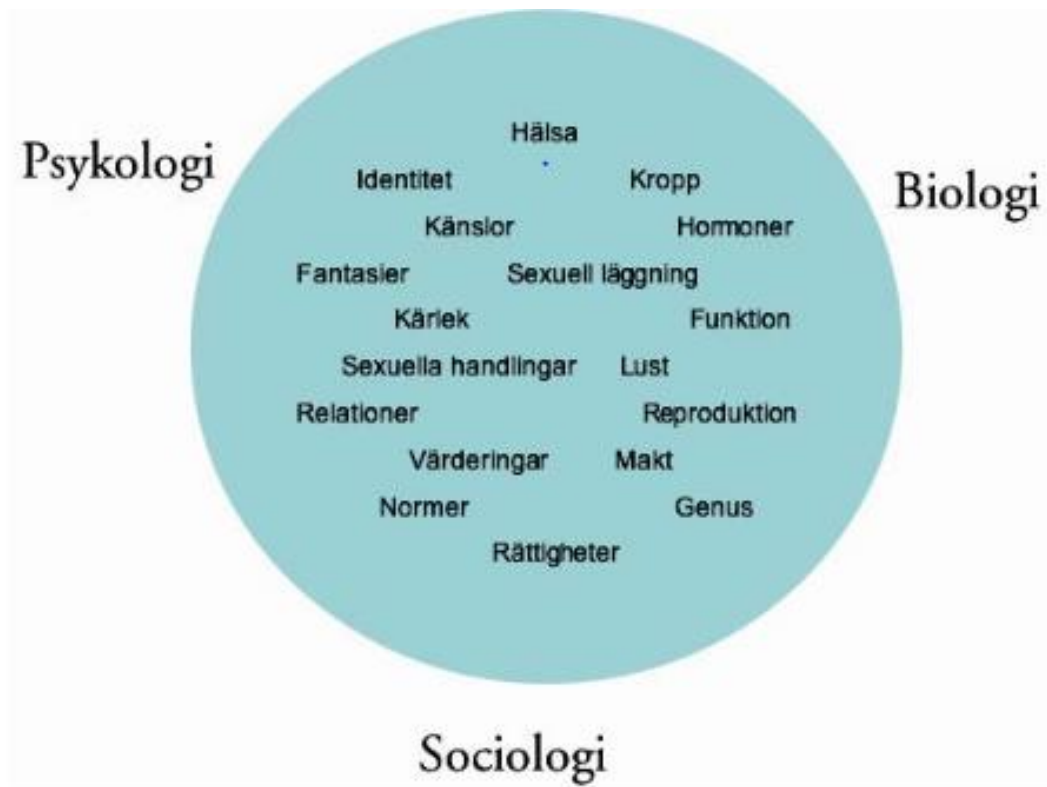
UMO. (2016). *Kärlek & Vänskap*. Hämtad 2020-02-10 från: <https://www.umo.se/sex/sex-och-samlevnad-i-skolan/>

Vetenskapsrådet. (2017) *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Wernersson (2006). *Genusperspektiv på pedagogik*. Stockholm: Högskoleverket i samarbete med Nationella sekretariatet för genusforskning.

# Bilagor

## Bilaga 1



RFSU (Riksförbundet för sexualupplysning), (2010). *Att beröra sexualitet i socialt behandlingsarbete.*

## Bilaga 2

**Tabell – Sammanfattning av resultat**

Läromedel:	Innefattar Genus:	Innefattar Sexualitet:	Innefattar Samlevnad:
<i>Biologi direkt.</i>	Ja	Ja	Ja
<i>Biologi Grundbok.</i>	Ja	Ja	Ja
<del><i>TitaNO biologi.</i></del>	Nej	Ja	Ja

Sandell, L. (2019). *Genus, sexualitet och samlevnad*. Litteraturstudie av läromedel på högstadiet. Högskolan i Gävle



## Bilaga 3

### Missiv

Hejsan!

Mitt namn är Linda Sandell och jag undrar om Du vill delta i en studie om sex- och samlevnadsundervisning på högstadiet.

Syftet med denna studie är att undersöka utifrån ett genusperspektiv vad ungdomar från en mindre kommun anser att skolundervisningen om sex och samlevnad har gett dem för kunskaper som rustat dem inför vuxenlivet och vilka kunskaper som hade varit önskvärda. Denna studie kommer att genomföras i \*\*\*\* kommun och kommer att vända sig till individer som är mellan 20–24 år.

Studien som skall genomföras är en C-uppsats och är en del av utbildningen till beteendevetare och en kandidatexamen inom pedagogik vid Högskolan i Gävle.

Genomförandet av studien kommer att ske genom gruppintervjuer med fyra deltagare i varje enskild grupp under februari-april 2020. Intervjun fokuserar på din uppfattning om genus, samlevnad och sexualitet. Beräknad tid för intervjun är ca 20–30 min. Själva intervjun kommer att ske utifrån dina förutsättningar på en tid och plats som passar dig och i en ostörd miljö. Intervjun kommer att spelas in och att skrivas ut i textformat.

Denna intervju tar hänsyn till Vetenskapsrådets forskningsetiska principer vilket innebär att all information som du lämnar ut under denna intervju kommer att behandlas konfidentiellt, dvs. inga utomstående personer kommer att få ta del av intervjun. Det kommer heller ej finnas möjlighet att identifiera några personer utifrån det materialet som framkommer. Det resultat som framkommer i studien kommer att presenteras muntligt och skriftligt till andra studerande och personal på Högskolan i Gävle och även i form av C-uppsats. Efter att uppsatsen godkänts kommer den att finnas tillgänglig vid Högskolan I Gävles databas. Efter godkännandet av arbetet så kommer även de inspelningar som gjorts och den skrivna texten utifrån inspelningarna att raderas. Om du vill så får du ta del av examensarbetet genom att få en kopia av uppsatsen.

Du kan när som helst välja att avbryta din medverkan, då den är helt och hållet frivillig. Du behöver heller ej uppge någon anledning till att du väljer att avbryta. Härmed frågar jag om du vill delta i denna studie? Väljer du att delta så skickar du ett sms till mig, Linda Sandell, där du anger namn + C-uppsats. Som ansvariga för denna studie är Linda Sandell och Paula Larsson. Vid frågor om studien kontakta gärna oss.

Linda Sandell  
Student  
[linda\\_sandell@live.se](mailto:linda_sandell@live.se)  
073-83 96 063

Paula Larsson  
Handledare  
[Paula.Larsson@hig.se](mailto:Paula.Larsson@hig.se)  
026-64 89 34

## Intervjuguide

### Bakgrundsfrågor

Ålder:

Könstillhörighet:

Arbete/Sysselsättning:

### Intervjufrågor

1. Hur upplever ni att samlevnad förklarades på högstadiet?

- Vad fick ni lära er?
- Vad hade ni velat lära er?
- Vad har varit till nytta?
- Varför? Hur? Vilka tillfällen?

2. Hur pratade lärarna om sexualitet och homo- bi och heterosexuella och queer?

- Vad fick ni lära er?
- Vad hade ni velat lära er?
- Vad har varit till nytta?
- Varför? Hur? Vilka tillfällen?

3. Fick ni lära er om Genus i skolan?

- Vad fick ni lära er?
- Vad hade ni velat lära er?
- Vad har varit till nytta?
- Varför? Hur? Vilka tillfällen?

4. Vart fick ni den mesta kunskapen om genus?

- På vilket sätt?
- Vad fick ni lära er?
- Vad hade ni velat lära er?

- Vad har varit till nytta?
- Varför? Hur? Vilka tillfällen?

5. Vad fick ni lära er om sex och samlevnad i skolan?

- Vad hade ni velat lära er?
- Vad har varit till nytta?
- Varför? Hur? Vilka tillfällen?

6. Vart fick ni den mesta kunskapen kring sex- och samlevnad?

- Om det va utanför skolan – Var fick ni reda på den?
- Vad fick ni lära er?
- Vad har varit till nytta?
- Varför? Hur? Vilka tillfällen?

7. Om det finns något ni önskat att skolans sex- och samlevnadsundervisning skulle ha tagit upp, vad skulle det vara?

- Varför?
- Hur skulle det ha tagits upp?